

Brza procjena socijalnog uticaja pandemije kovida 19 u Crnoj Gori

Septembar 2021. godine

Ciljevi

- Pružiti detaljan uvid u socijalni uticaj krize izazvane pandemijom novog koronavirusa na grupe stanovništva u Crnoj Gori koje su ranije identifikovane kao ugrožene.
- Identifikovati **nove društvene grupe** koje su usljed krize postale izuzetno ranjive, s posebnim naglaskom na prethodnih šest mjeseci.
- **Donosiocima odluka pružiti dokaze** na osnovu kojih će **prilagođavati tekuće i buduće politike i programske intervencije** za ublažavanje negativnih **posljedica pandemije** na stanovništvo Crne Gore, s posebnim fokusom na zaštitu osnovnih prava onih najugroženijih.

Podaci i metod

- **Kombinovane metode istraživanja:**
 - Istraživanje javnog mnjenja zasnovano na uzorku reprezentativnom za Crnu Goru (veličina uzorka: 1.063 ispitanika)
 - **Pojedinačne ranjive grupe koje su targetirane kvalitativnim metodama:**
 - djeca
 - adolescenti
 - stariji
 - lica s invaliditetom
 - domicilni Romi
 - izbjeglice, tražioci azila, lica bez državljanstva (ili u riziku od apatridije)
 - migranti (sezonski radnici, stranci)
 - LGBTI zajednica
 - osobe u nepovoljnoj ekonomskoj situaciji koje ne koriste mjere socijalne zaštite
 - podstanari
- **Indirektno prikupljanje podataka preko relevantnih institucija i organizacija civilnog društva:**
 - žrtve rodno zasnovanog nasilja
 - djeca žrtve/svjedoci nasilja
 - osobe u pritvoru, uključujući djecu u zatvoru i vaspitnoj ustanovi nezavodskog tipa
- **Administrativni podaci iz Informativnog sistema socijalnog staranja (socijalni karton) u vezi sa zahtjevima građana za jednokratnu novčanu pomoć**
- **Konsultacije s partnerima iz organizacija civilnog društva**
- **Vremenski period prikupljanja podataka: april – maj 2021. godine**
- **Etički standardi istraživanja**

U prikupljanju podataka učestvovalo je preko 30 partnera

Ministarstvo finansija i socijalnog staranja; Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava; institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda; Uprava policije; Savjet za građansku kontrolu rada policije; Institut za socijalnu i dječju zaštitu; Centar za socijalni rad Bar i Ulcinj; Centar za socijalni rad Berane, Andrijevića i Petnjica; Centar za socijalni rad Bijelo Polje; Centar za socijalni rad Cetinje; Centar za socijalni rad Danilovgrad; Centar za socijalni rad Herceg Novi; Centar za socijalni rad Kotor, Tivat i Budva; Centar za socijalni rad Mojkovac i Kolašin; Centar za socijalni rad Nikšić, Šavnik i Plužine; Centar za socijalni rad Pljevlja i Žabljak; Centar za socijalni rad Podgorica, Golubovci i Tuzi; Centar za socijalni rad Plav i Gusinje; Dječji dom „Mladost“ u Bijeloj; Centar za djecu i mlade „Ljubović“; JU Dom starih „Grabovac“ Risan; Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe s invaliditetom Pljevlja; NVO Udruženje mladih s hendikepom; NVO Phiren Amenca; NVO Centar za romske inicijative; NF Građanska alijansa; NVO Juventas; Crveni krst Crne Gore; NVO Roditelji; NVO Porodični centar; NVO Centar za prava djeteta; NVO Specijalna Olimpijada; NVO Pedagoški centar Crne Gore; NVO Centar za ženska prava; NVO SOS Podgorica; NVO SOS Nikšić; NVO Sigurna ženska kuća; UNICEF-ova Laboratorija inovacija za mlade; NVO Queer Montenegro; NVO LGBT Forum Progres; NVO Spektra; NVO Stana; NVO Moj dom; Udruženje podstanara.

Procjena uticaja koronavirusa na opštu populaciju i domaćinstva u Crnoj Gori

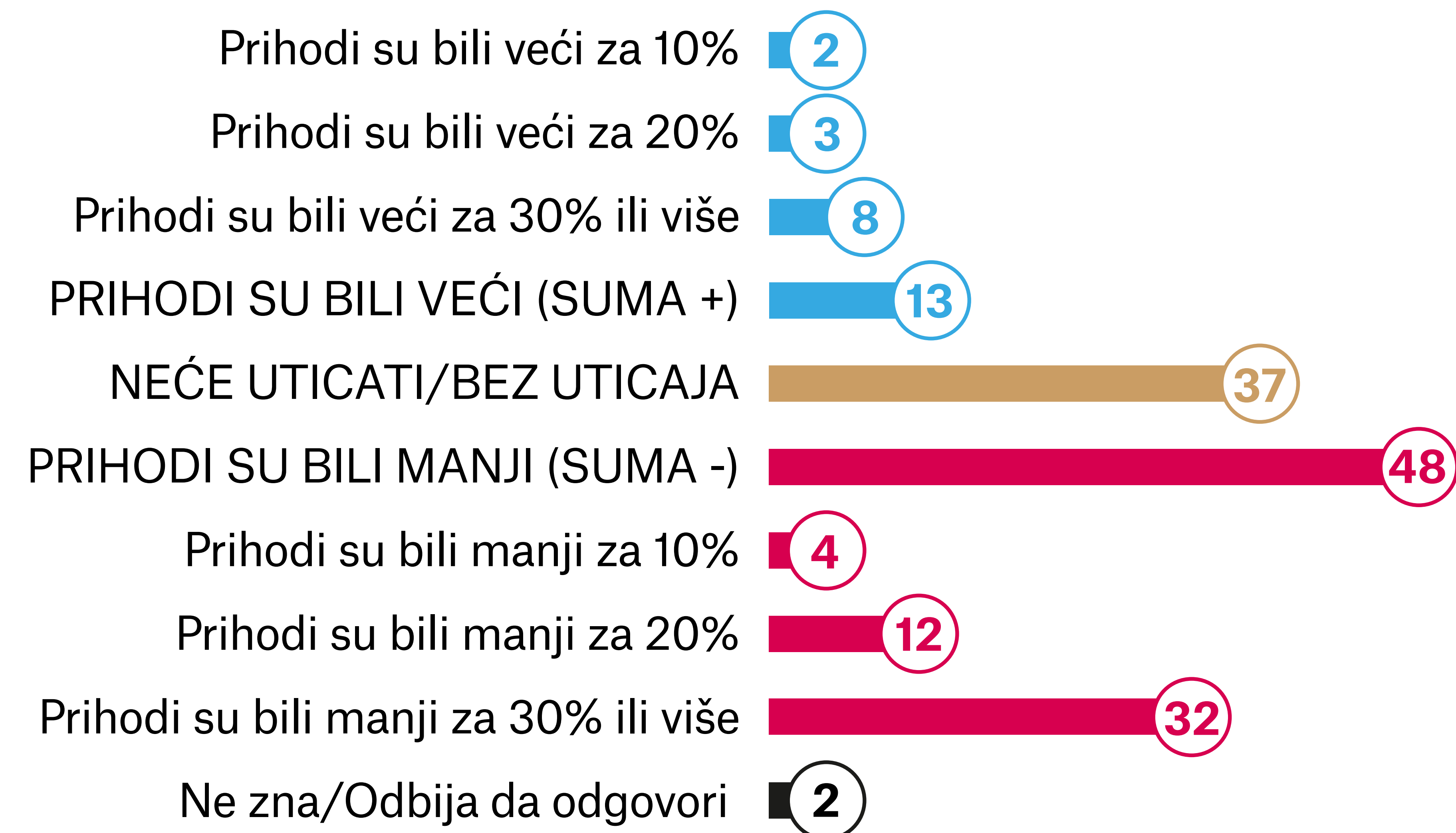
UTICAJ NA FINANSIJE
I ZAPOSLENJE

PROCJENA UTICAJA KORONAVIRUSA NA FINANSIJSKU SITUACIJU

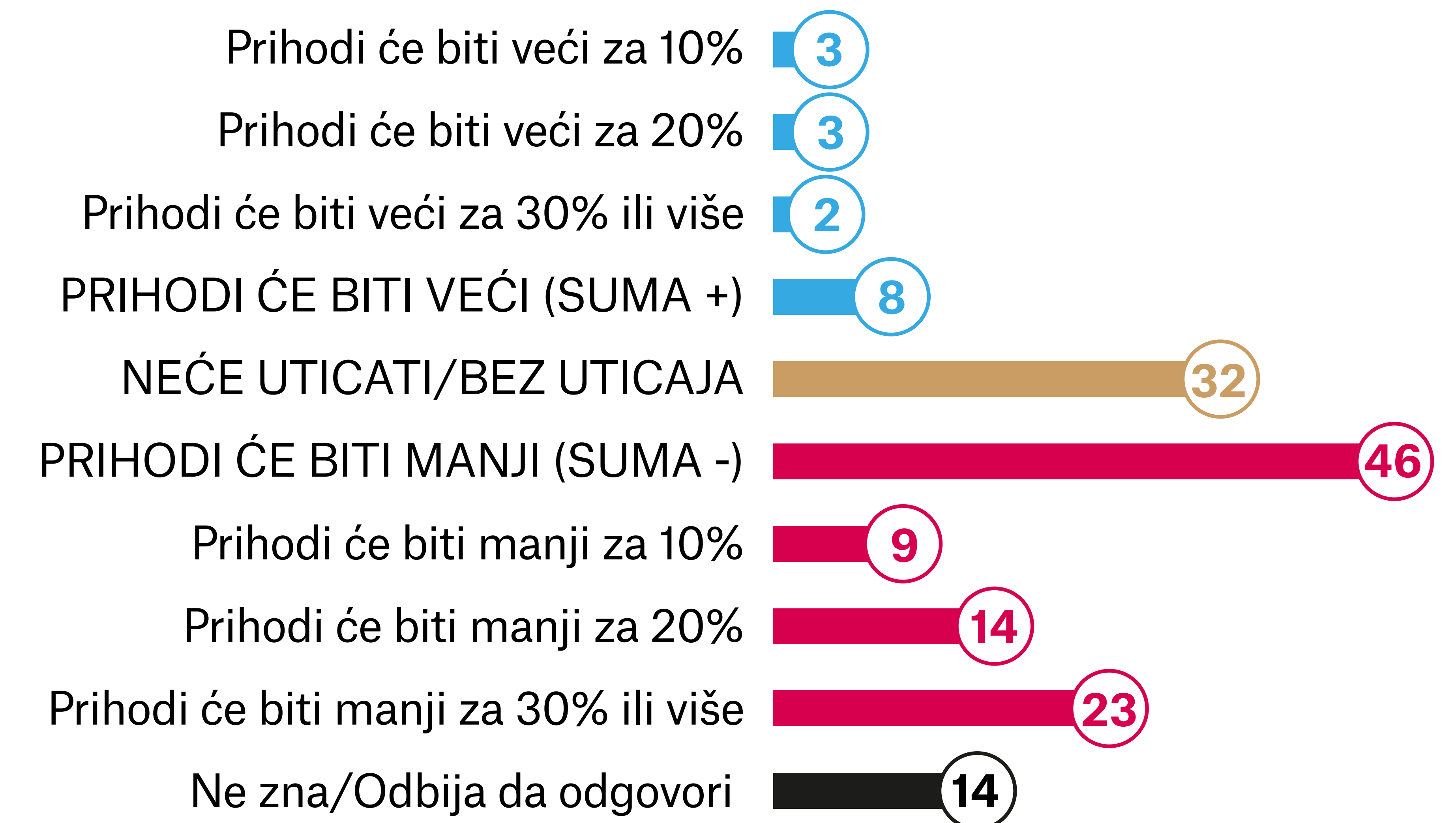
Blizu polovine građana u Crnoj Gori imalo je manje prihode u posljednjih šest mjeseci u odnosu na period prije pandemije kovid 19, dok trećina ispitanika/ispitanica navodi da su im prihodi bili manji za 30% ili više. S druge strane, skoro dvije petine građana navodi da u prethodnih šest mjeseci koronavirus nije uticao na njihovu finansijsku situaciju i na finansijsku situaciju njihove porodice (od septembra 2020. godine), a to su prije svega, građani stariji od 60 godina, te ispitanici/ispitanice koji žive u jednočlanim i dvočlanim domaćinstvima. Skoro polovina građana procjenjuje da će im prihodi biti smanjeni u naredna tri mjeseca zbog pandemije kovid 19.

Prihodi od septembra 2020. godine

Podaci su dati u %

Očekivanja za naredna 3 mjeseca (april - jun 2021.)

Da li je novi koronavirus uticao na finansijsku situaciju Vas i Vaše porodice u posljednjih šest mjeseci u odnosu na situaciju prije epidemije kovid 19? Baza: Ukupna ciljna populacija, N = 1063

Po Vašoj procjeni, kako će se efekti novog koronavirusa odraziti i na finansijsku situaciju Vas i Vaše porodice u naredna tri mjeseca (april - jun 2021.) u poređenju sa situacijom prije epidemije kovid 19? Baza: Ukupna ciljna populacija, N = 1063

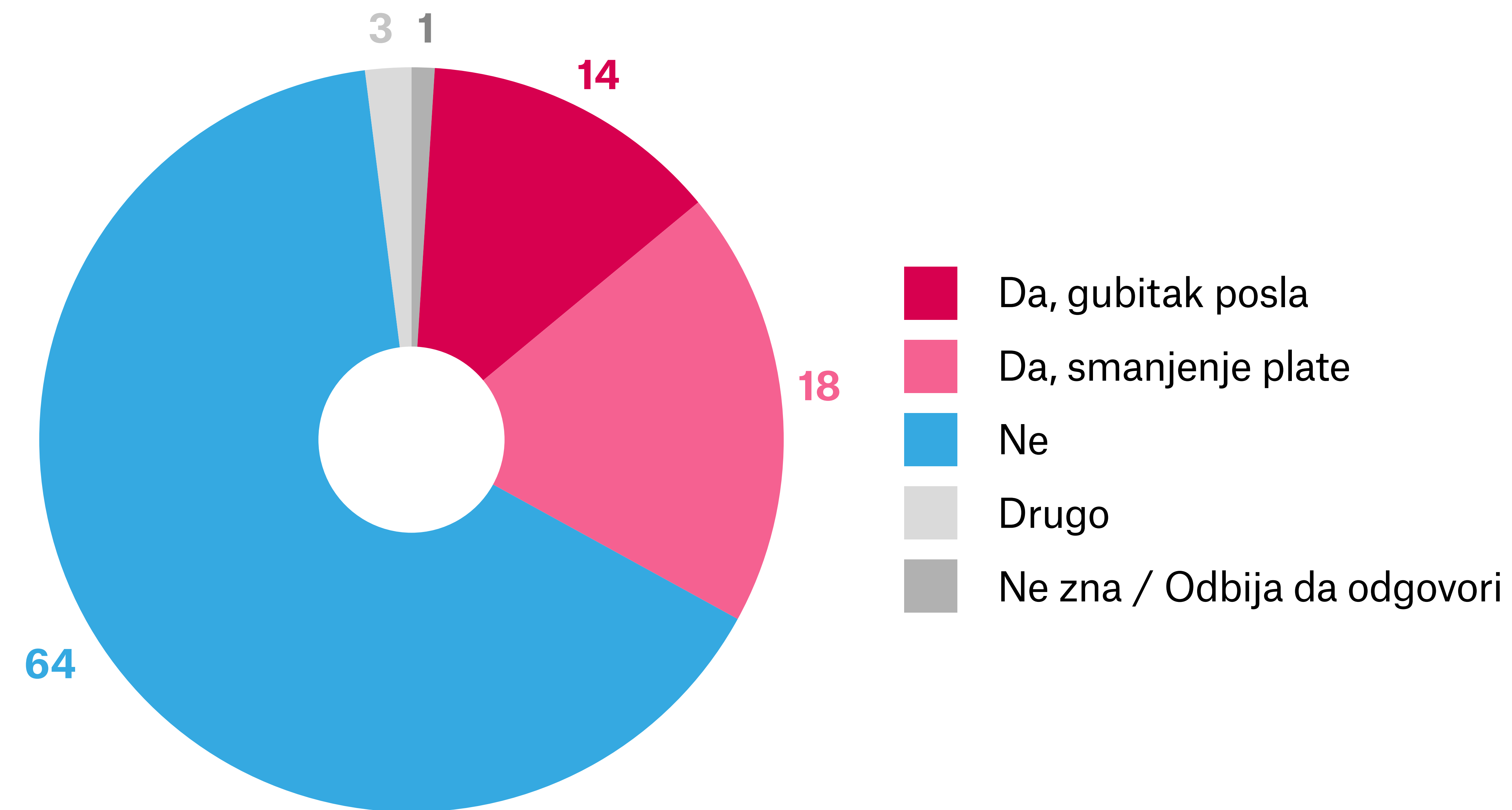

UTICAJ EPIDEMIJE KOVID 19 NA STATUS ZAPOSLENJA

Skoro dvije trećine građana Crne Gore navodi da epidemija kovid 19 nije imala uticaj na njihov status zaposlenja. Ukupno, 18% navodi da je dovela do smanjenja plate, prije svega građani s juga Crne Gore, dok 14% ističe da su izgubili posao i među njima značajan udio imaju građani osnovnog i nižeg nivoa obrazovanja.

Podaci su dati u %

Da li je situacija s pandemijom kovid 19 uticala Vaš status zaposlenja?

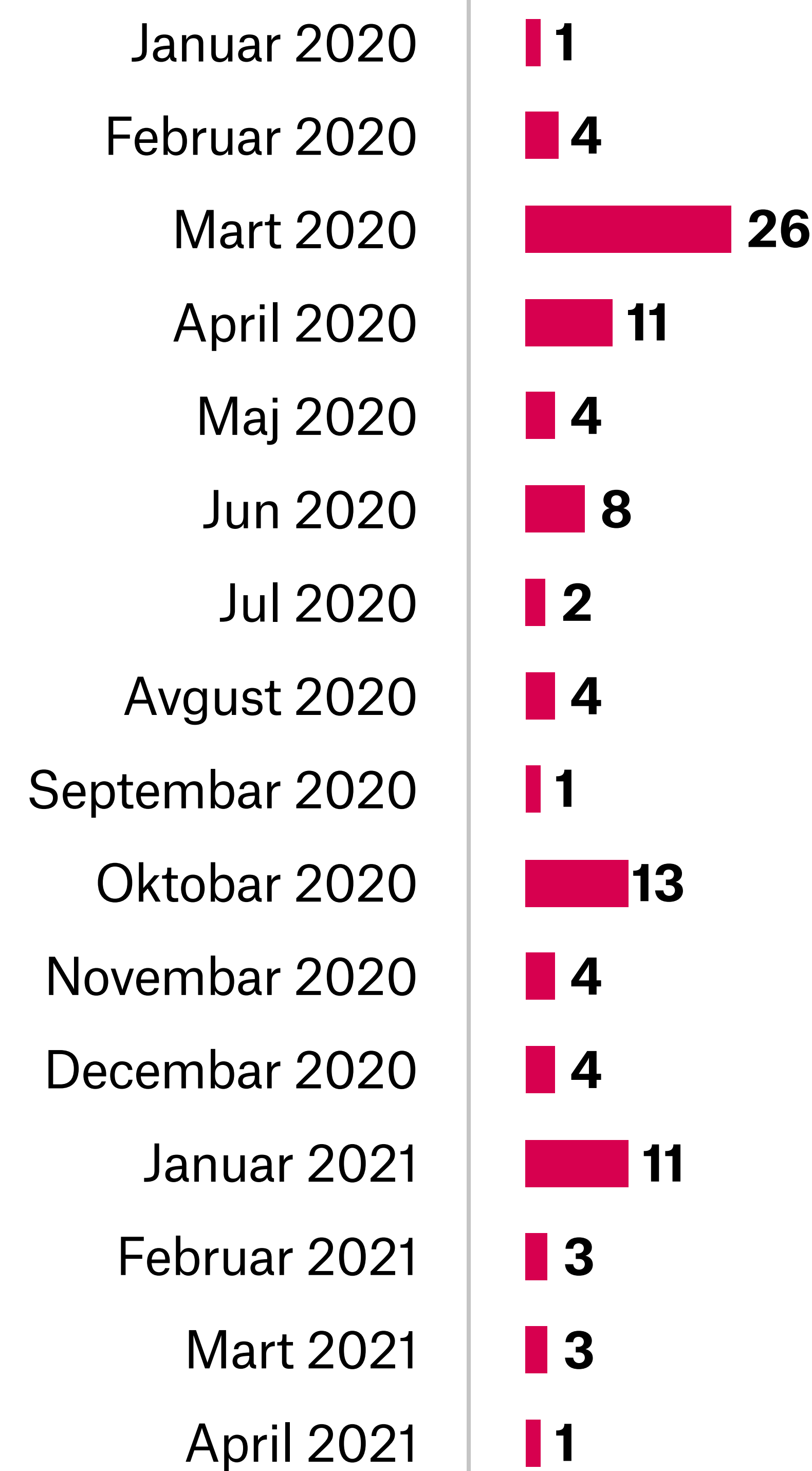

Baza: Oni koji su bili formalno ili neformalno zaposleni prije izbijanja epidemije virusa korona (54% ukupne ciljane populacije)

UTICAJ EPIDEMIJE KOVID 19 NA GUBITAK POSLA

Većina od ispitanika/ispitanica kojima se to desilo, izgubila je posao u martu i oktobru 2020. godine, a većina njih su prije toga radili u ugostiteljstvu i prodaji. Za 79% onih koji su izgubili posao, taj posao nije imao sezonski karakter.

Kad ste izgubili posao?

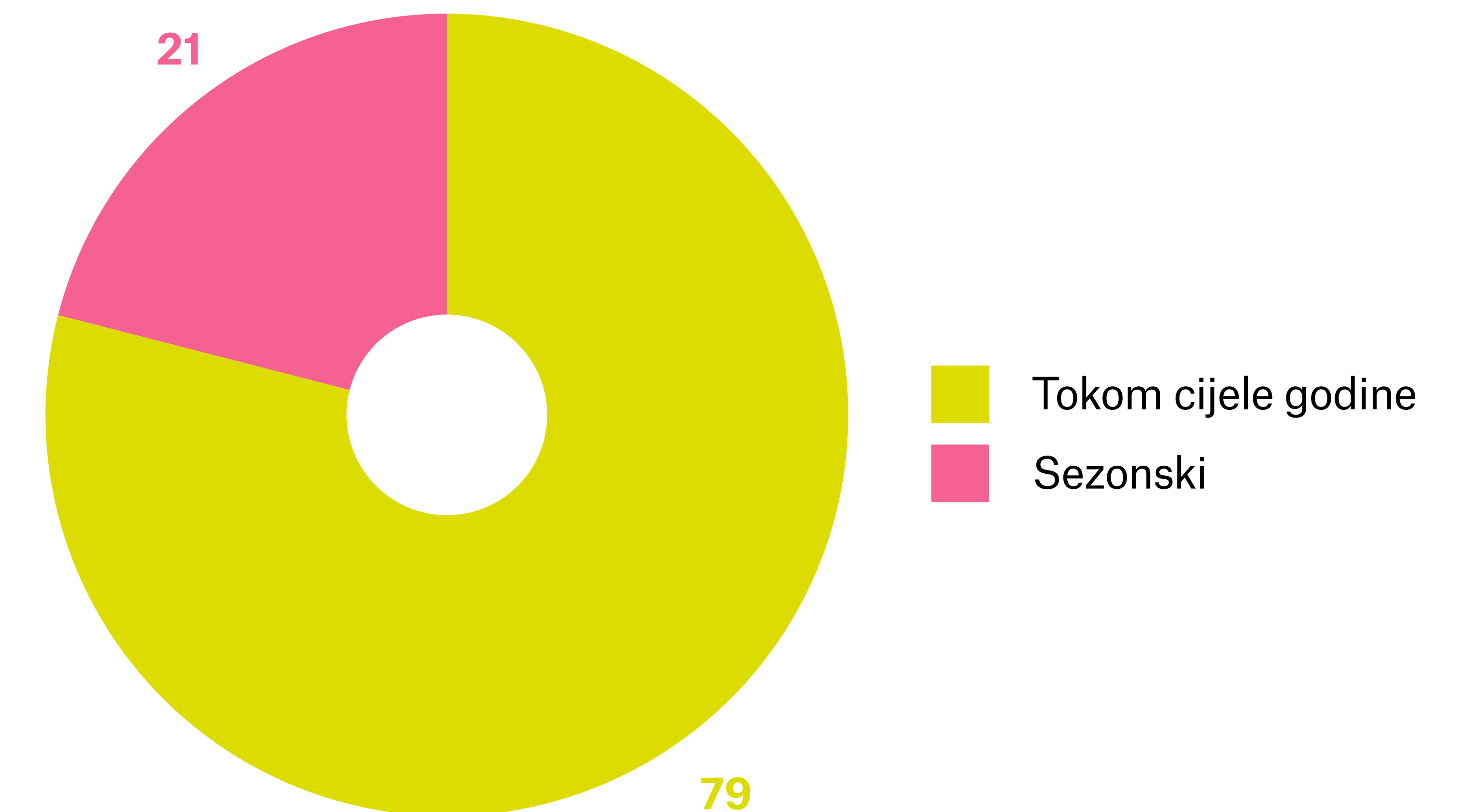

Podaci su dati u %

U kom ste sektoru radili?

Jeste li taj posao obavljali tokom cijele godine ili sezonski?

Baza: Oni koji su izgubili posao
(8% ukupne ciljne populacije)

UTICAJ EPIDEMIJE KOVID 19 NA PLATE

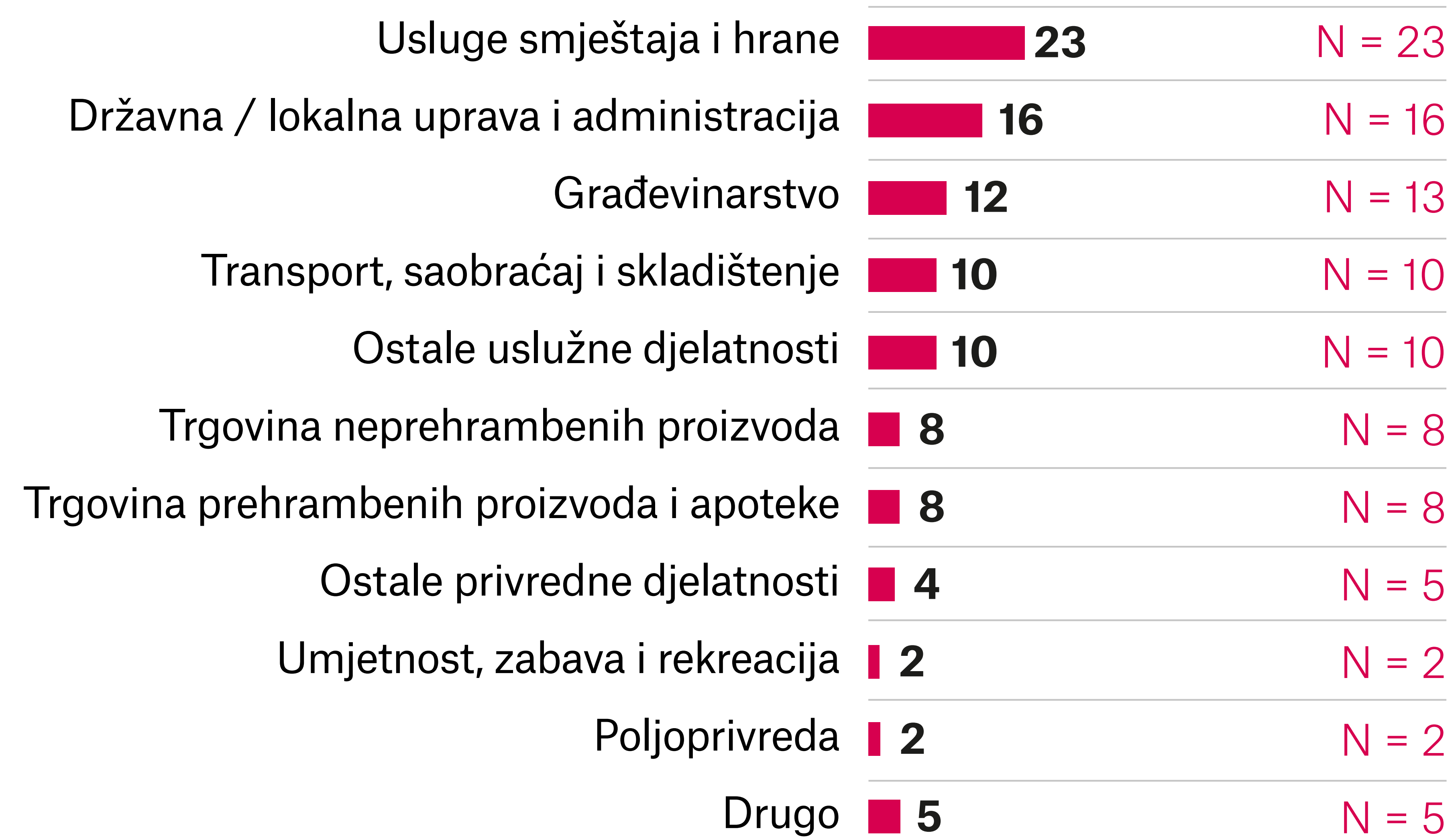
Među građanima kojima je situacija s epidemijom kovid 19 uticala na smanjenje plate, petina njih navodi da im je plata smanjena u martu 2020. godine, a 13% u aprilu prošle godine. Sveukupno, polovina građana kojima je plata smanjena usljed epidemije, smanjenje plate doživjeli su u periodu od marta zaključno s junom 2020. godine. Smanjenje plate su najčešće imali građani koji rade u sektoru usluga smještaja i hrane, potom oni koji rade u u državnoj ili lokalnoj upravi i administraciji.

Kad su Vam smanjili platu?

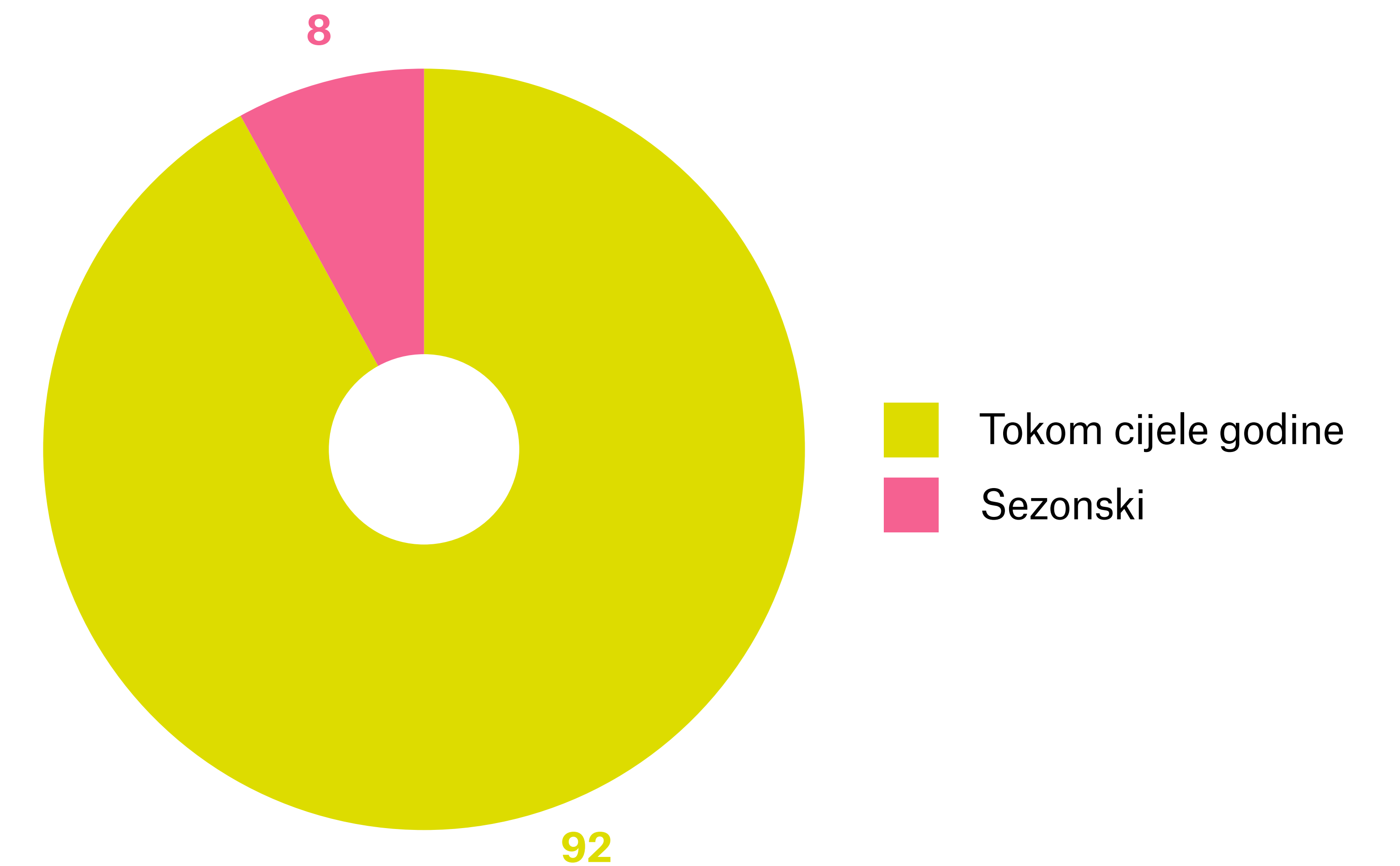

Podaci su dati u %

U kom sektoru radite?

Da li taj posao obavljate tokom cijele godine ili sezonski?

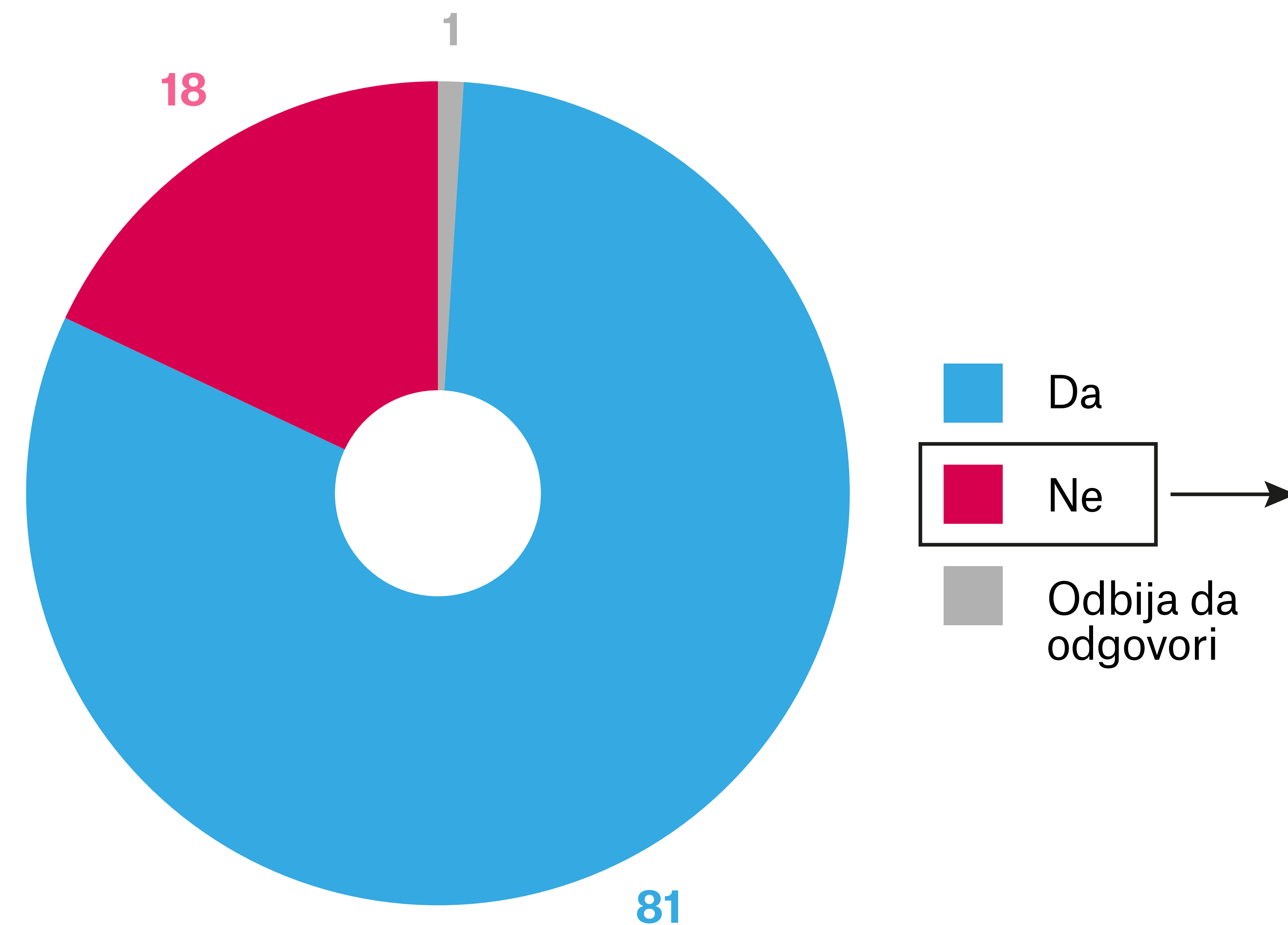
Baza: Oni koji su bili formalno ili neformalno zaposleni prije izbijanja epidemije kovid 19 (54% ukupne ciljne populacije)

PLAĆEN RADNI STAŽ I DOPRINOSI

Među građanima Crne Gore koji su trenutno formalno ili neformalno zaposleni skoro petina navodi da trenutno nemaju plaćen radni staž (penziono i zdravstveno osiguranje, tj. plaćene poreze i doprinose) i među njima najveći udio imaju građani srednjeg nivoa obrazovanja.

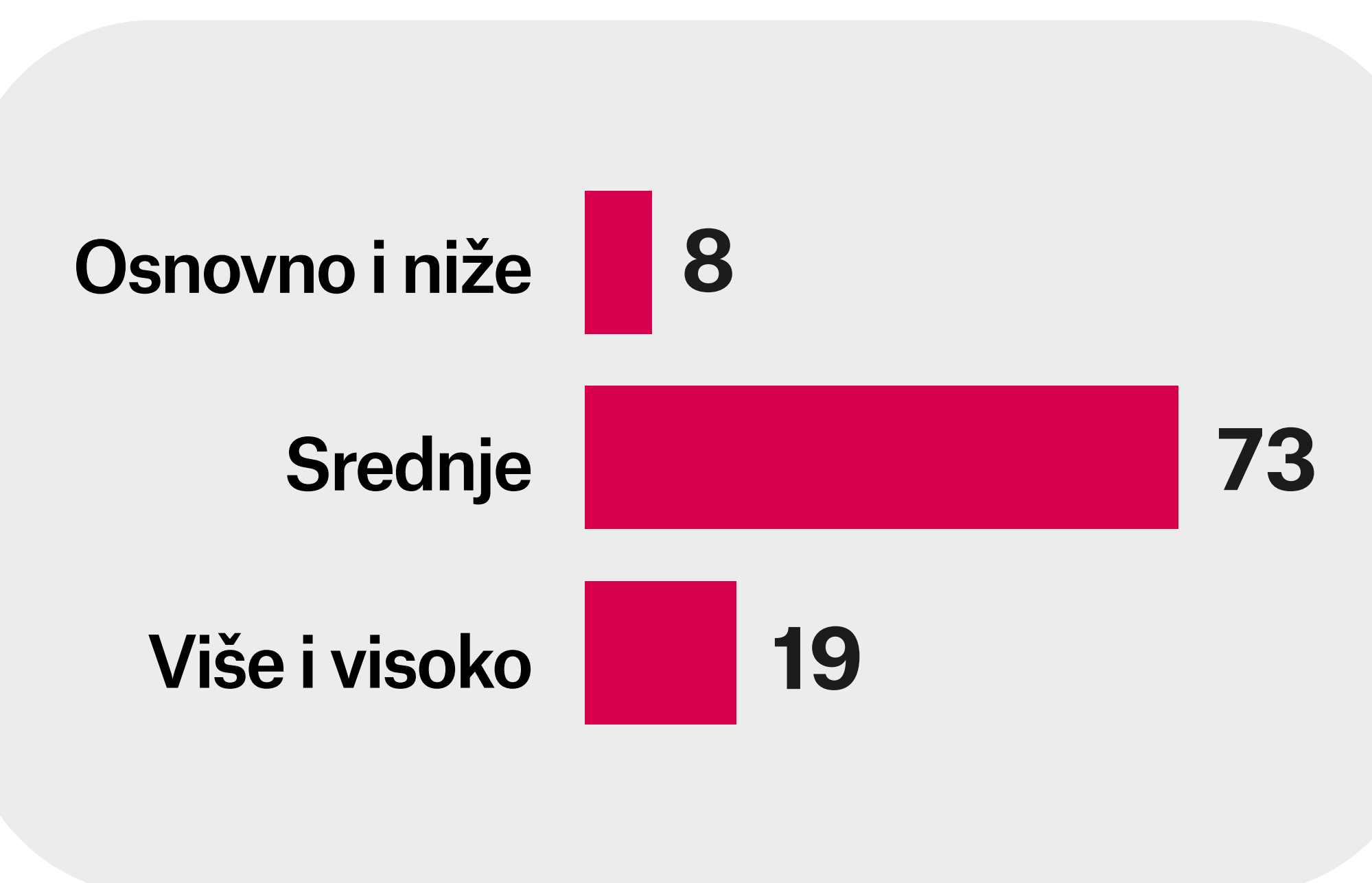
Podaci su dati u %

Da li trenutno imate plaćen radni staž (penziono i zdravstveno osiguranje tj. plaćeni porezi i doprinosi)?

Baza: Oni koji su trenutno formalno ili neformalno zaposleni (46% od ukupne ciljane populacije)

Nivo obrazovanja građana kojima trenutno nije plaćen radni staž

Baza: Oni koji su trenutno formalno ili neformalno zaposleni ali im trenutno nije plaćen radni staž (9% od ukupne ciljane populacije)

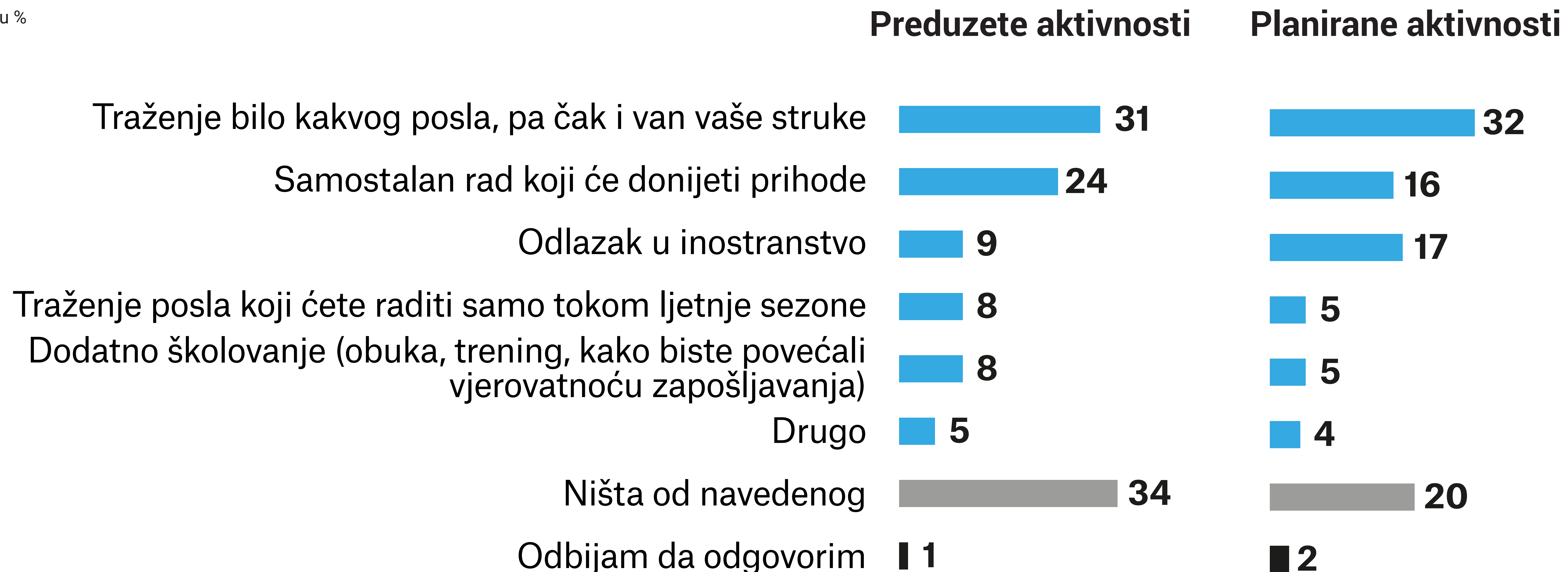

PREDUZETE AKTIVNOSTI RADI ALTERNATIVNIH PRIHODA

Troje od deset građana koji su ostali bez posla ili im je smanjena plata navode da su tražili bilo kakav posao, pa čak i van struke da bi nadomjestili gubitak u prihodima, skoro četvrtina se okrenula samostalnom radu koji će im donijeti prihode, dok 9% navodi da su odlazili u inostranstvo, prije svega muškarci.

Trećina građana koji su izgubili posao ili im je smanjena plata planira da traži bilo kakav posao za stalno, pa čak i van struke. Njih 17% planira da ode u inostranstvo, i među njima se izdvajaju građani sa sjevera i iz višegeneracijskih porodica. Dodatno, 16% građana navodi da planira samostalan rad koji će im donijeti prihode.

Podaci su dati u %

Jeste li uradili nešto od sljedećeg da biste nadomjestili gubitak u prihodima? – višestruki odgovori
Baza: Oni koji su ostali bez posla ili im je smanjena plata (17% ukupne ciljne populacije)

Planirate li uraditi nešto od sljedećeg kako biste nadomjestili gubitak u prihodima? – višestruki odgovori
Baza: Oni koji su ostali bez posla ili im je smanjena plata (17% ukupne ciljne populacije)

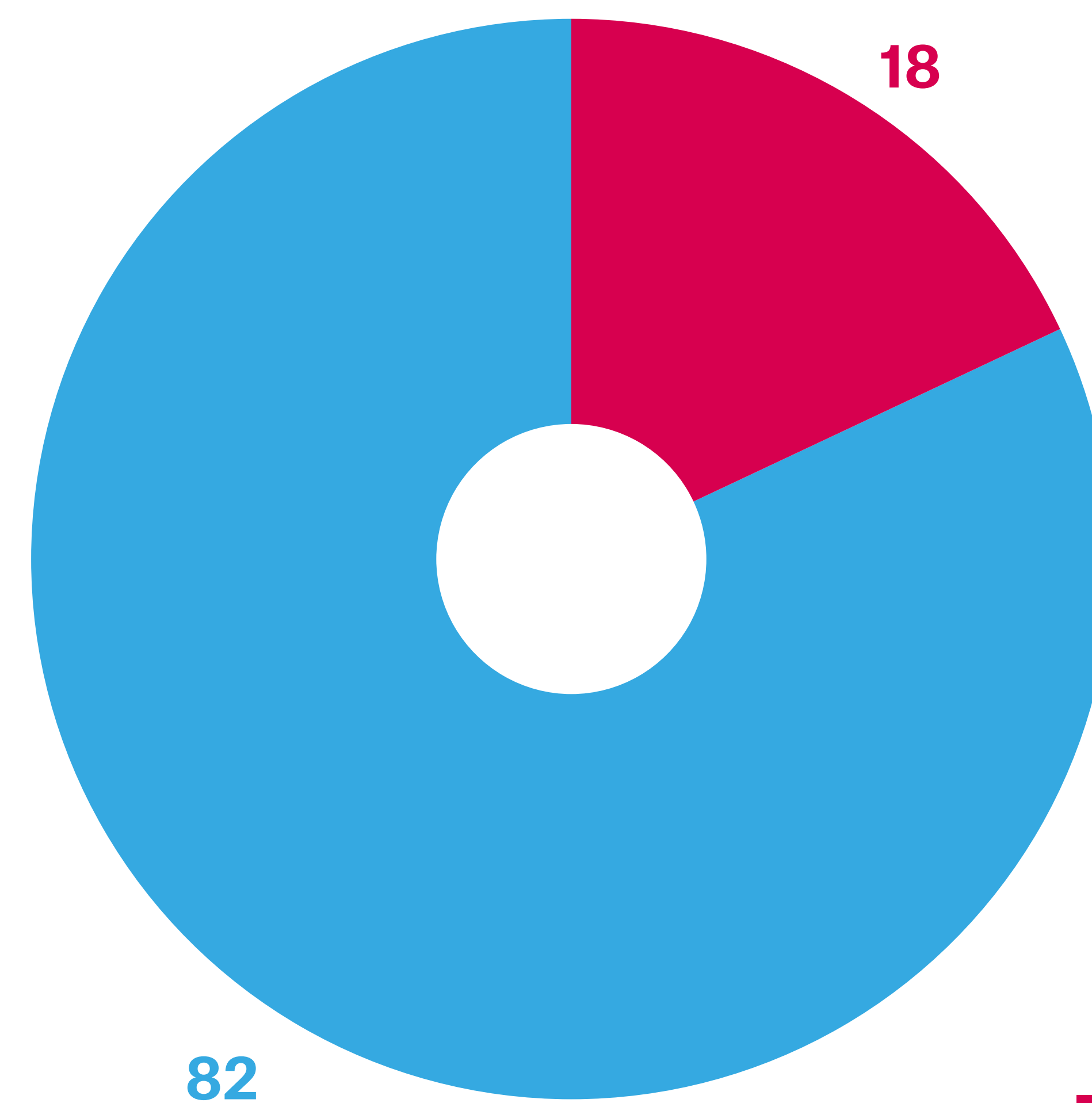

UTICAJ EPIDEMIJE KOVID 19 NA ZAPOSLENJE I PRIHODE ČLANOVA DOMAĆINSTVA

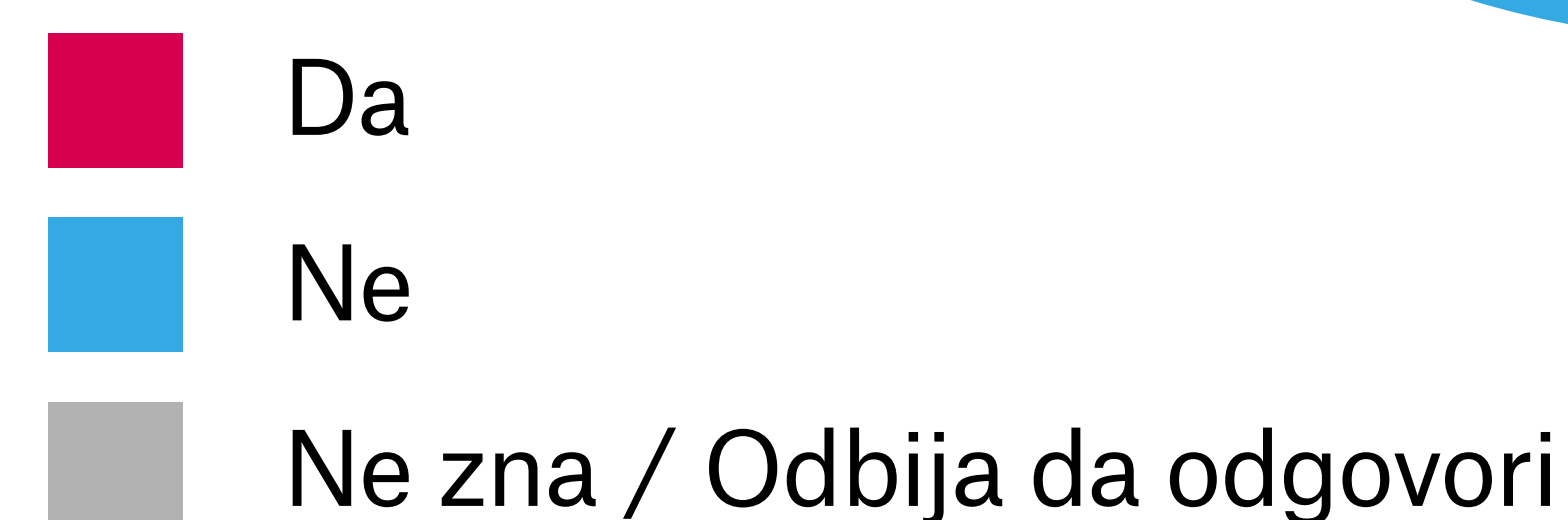
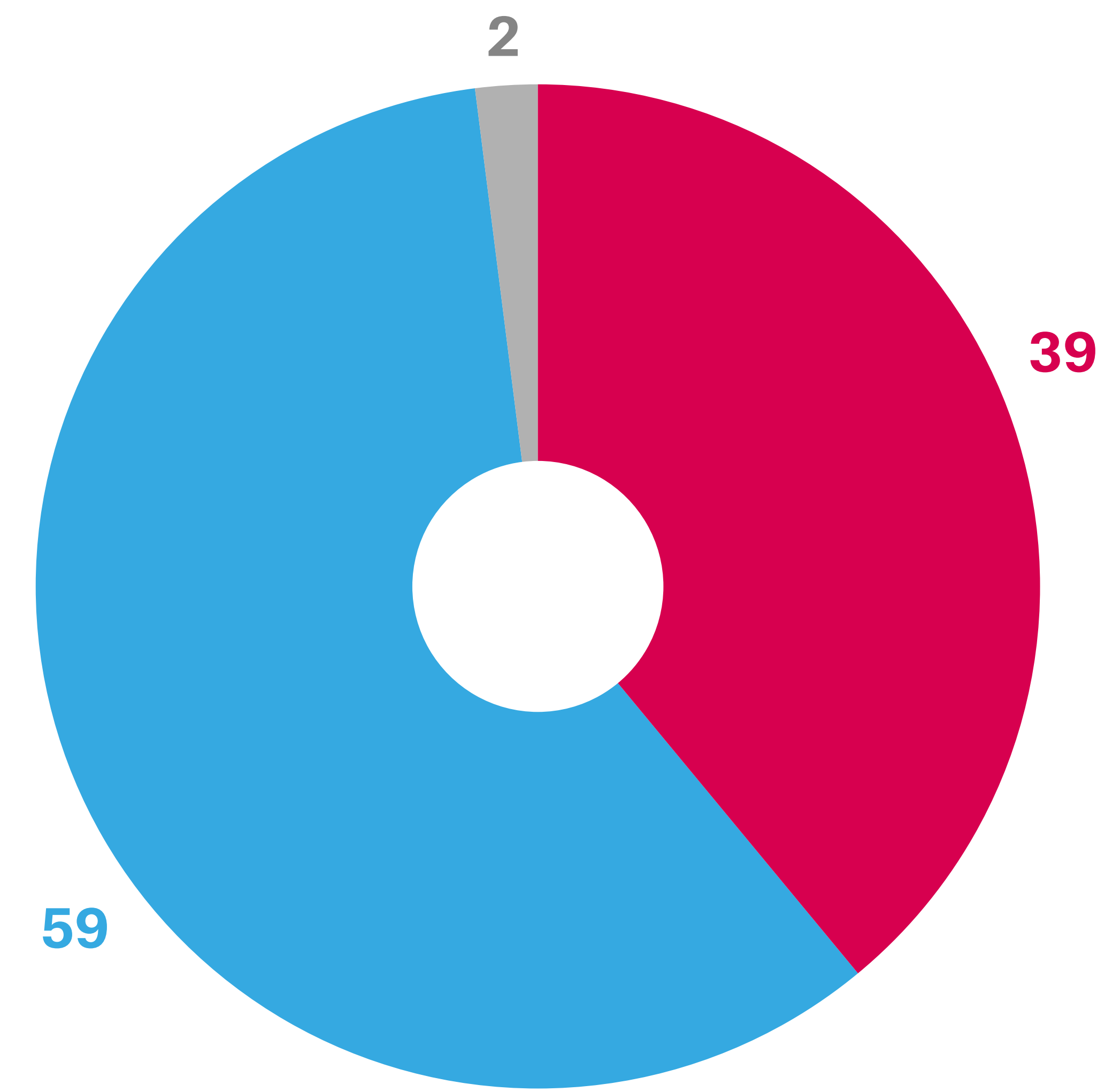
Skoro petina građana Crne Gore navodi da je neko iz njihovog domaćinstva usljed epidemije ostao bez posla, i to značajno češće navode građani koji žive u tipu domaćinstva koje čini bračni par s djecom. Dodatno, blizu dvije petine građana navodi da su nekome iz njihovog domaćinstva smanjeni prihodi/plata. Člana domaćinstva kojem su smanjeni prihodi/plata značajno češće imaju građani koji žive na jugu kao i građani starosti od 18 do 29 godina.

Podaci su dati u %

Da li je neko iz Vašeg domaćinstva usljed epidemije Covid-19 ostao bez posla?

Da li su nekome iz Vašeg domaćinstva usljed epidemije Covid-19 smanjeni prihodi/plata?

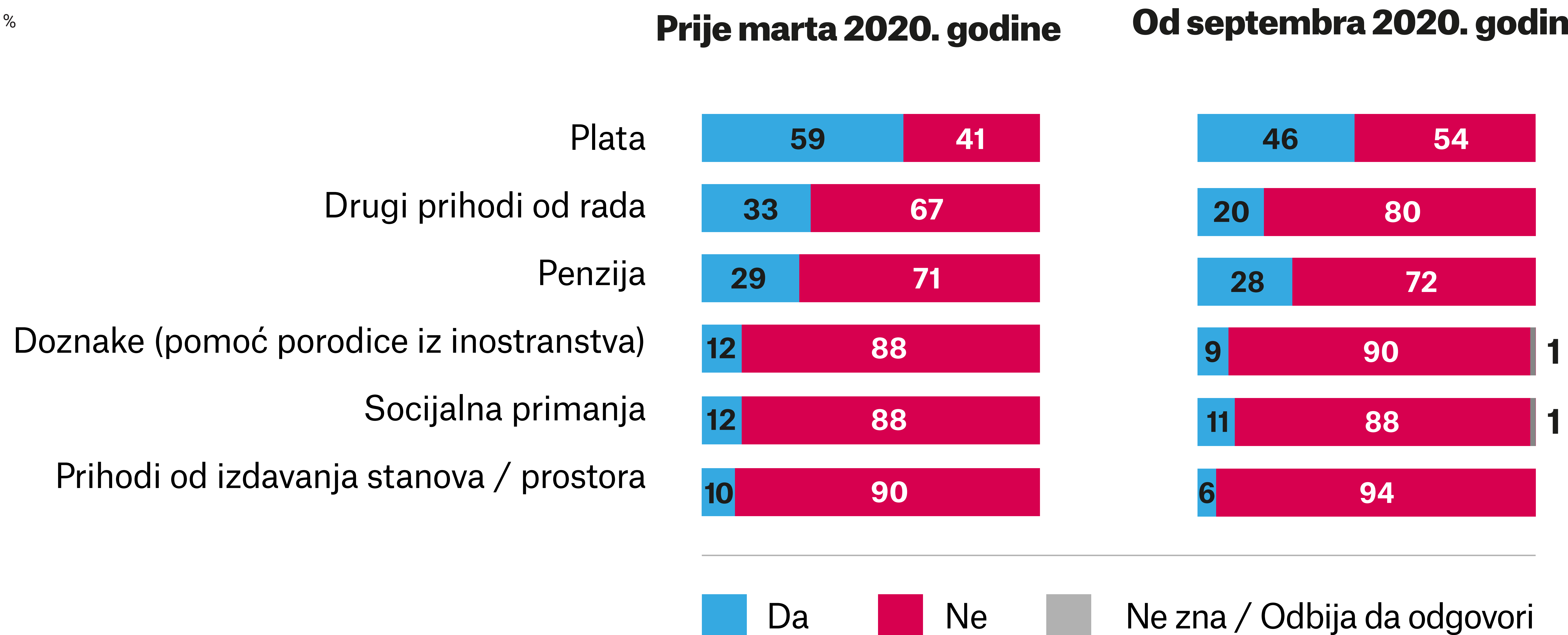
Baza: Ukupna ciljna populacija, N= 1063

REDOVNOST PRIHODA PRIJE I POSLIJE PANDEMIJE KORONA VIRUSA

U odnosu na period prije pandemije kovid 19 (mart 2020. godine), opala je redovnost prihoda od plate i drugih prihoda od rada, donekle je opala redovnost prihoda od doznaka i od izdavanja stanova/prostora, dok je redovnost prihoda koji potiču od penzije i socijalnih primanja na sličnom nivou u posljednjih šest mjeseci kao što je bilo i prije pandemije (septembar 2020. godine).

Podaci su dati u %

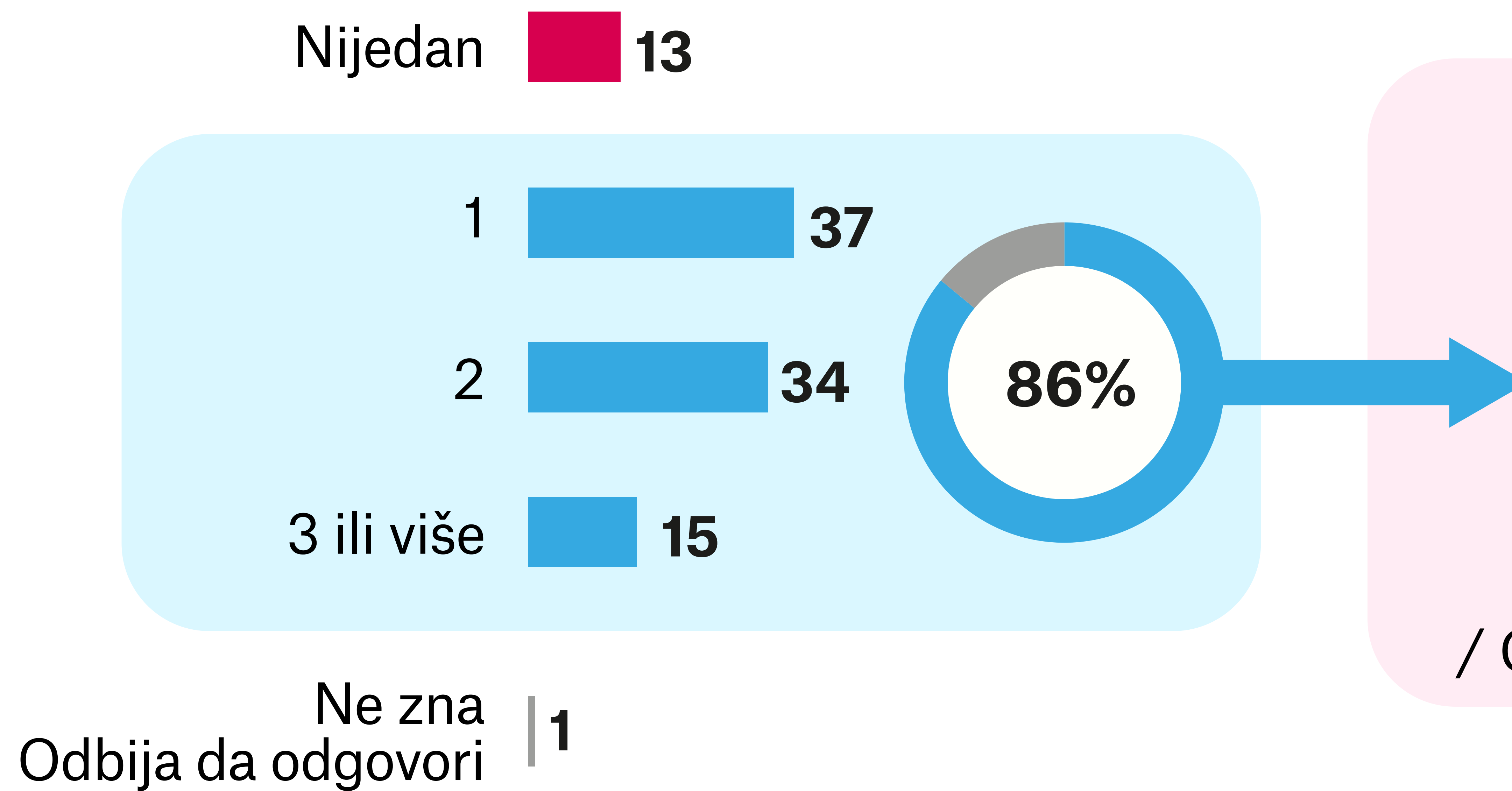

ČLANOVI DOMAĆINSTVA KOJI RADE I IMAJU PLAĆEN RADNI STAŽ

Više od četiri petine građana navodi da bar jedan član njihovog domaćinstva trenutno prima platu ili ima neke druge prihode od rada. Među njima, 15% navodi da nijedan od zaposlenih članova domaćinstva trenutno nema plaćen radni staž.

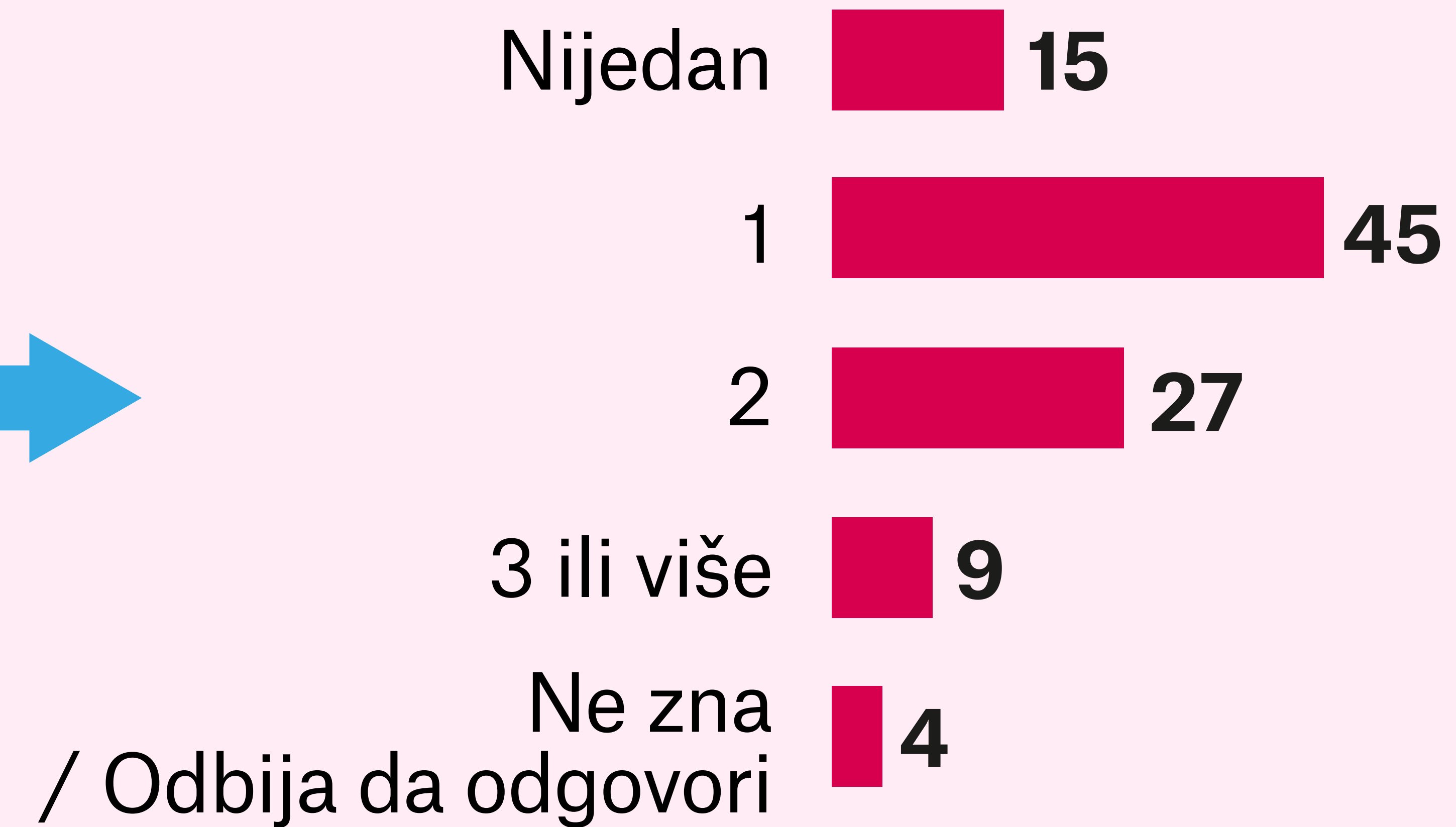
Podaci su dati u %

Broj članova domaćinstva koji trenutno primaju platu ili imaju druge prihode od rada

Baza: Ukupna ciljna populacija, N= 1063

Broj članova domaćinstva koji trenutno imaju plaćen radni staž

Baza: Oni u čijem domaćinstvu trenutno neko prima platu ili ima druge prihode od rada (86% ukupne ciljne populacije)

MOGUĆNOST DOMAĆINSTVA DA PRIUŠTI RAZLIČITE TROŠKOVE

Od septembra 2020. godine, velika većina građana mogla je priuštiti hranu za domaćinstvo, a preko četiri petine njih račune za komunalije. S druge strane, domaćinstva polovine ispitanika nijesu imala dovoljno novca da plate stanarinu ili obrazovne troškove za srednjoškolce ili studente, dok je dvije petine njih imalo problem da pokrije troškove liječenja za one koji su bili zaraženi koronavirusom.

Podaci su dati u %

Od septembra 2020. godine

Sad Vas molimo da nam za svaku od sljedećih stvari kažete da li ju je Vaše domaćinstvo moglo priuštiti u posljednjih šest mjeseci:

Baza: Ukupna ciljna populacija, N = 1063

MOGUĆNOST DOMAĆINSTVA DA PRIUŠTI PROIZVODE ZA BEBE I DJECU DO ŠEST GODINA

U posljednjih šest mjeseci (od septembra 2020. godine) velika većina domaćinstava koja imaju bebu ili djecu do šest godina mogla su im priuštiti zdravstvenu zaštitu i adekvatnu ishranu, dok preko četiri petine njih navodi da su im mogli obezbijediti odjeću i obuću, kao i proizvode za održavanje higijene. Dodatno, 36% domaćinstava nije moglo priuštiti troškove čuvanja djece mlađe od šest godina u situaciji kad su roditelji morali ići na posao, a vrtići su bili zatvoreni.

Od septembra 2020. godine

Podaci su dati u %

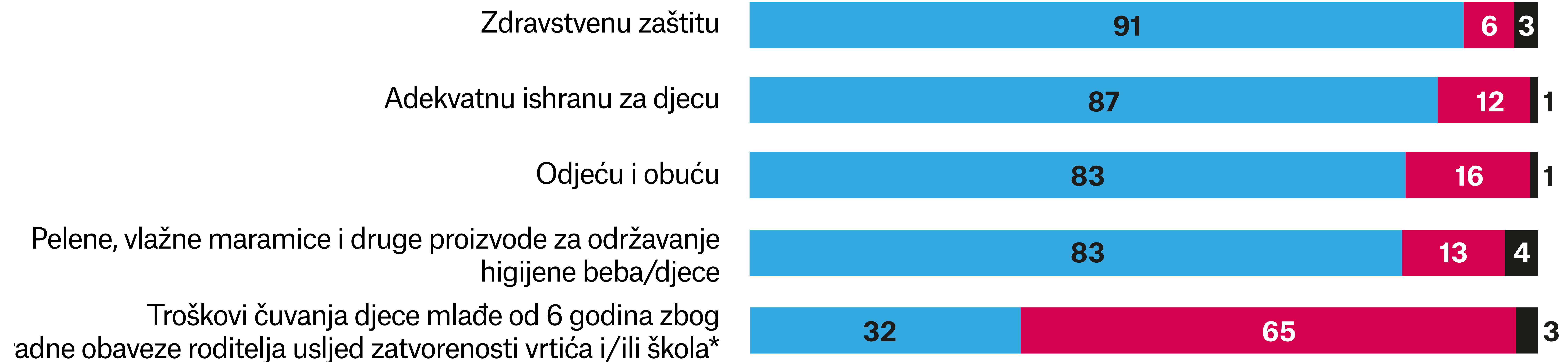

MOGUĆNOST DOMAĆINSTVA DA PRIUŠTI PROIZVODE ZA BEBE I DJECU DO ŠEST GODINA

Skoro dvije trećine roditelja kojima je bilo neophodno čuvanje djece jer su morali na posao, a vrtići su bili zatvoreni, nije moglo priuštiti ovu vrstu troškova.

Podaci su dati u %

Od septembra 2020. godine

■ Da
 ■ Ne
 ■ Nije bilo potrebno
 ■ Ne zna / Odbija da odgovori

Je li Vaše domaćinstvo moglo finansijski priuštiti sljedeće proizvode za bebe i djecu do šest godina starosti tokom posljednjih šest mjeseci?

Baza: Oni koji imaju bebu ili djecu do šest godina u domaćinstvu, N = 242

*Preračunati podaci na građanima koji nijesu rekli: Nije bilo potrebno

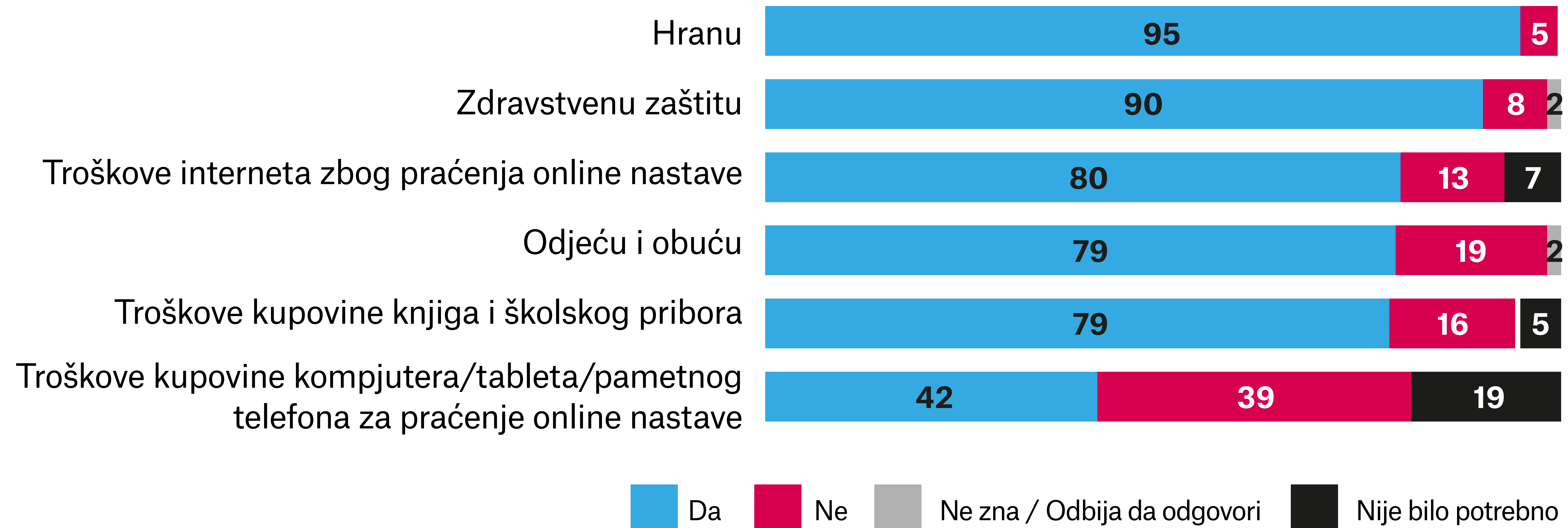

MOGUĆNOST DOMAĆINSTVA DA PRIUŠTI PROIZVODE ZA DJECU OD 6 DO 18 GODINA

Većina domaćinstava u kojima žive djeca od 6 do 18 godina bila su u mogućnosti da priušte hranu i zdravstvenu zaštitu, kao i odjeću i obuču, internet koji je bio potreban za učenje na daljinu, te knjige i školski pribor u posljednjih šest mjeseci. Dodatno, 39% roditelja koji su morali kupiti opremu za učenje na daljinu, nijesu mogli priuštiti te troškove.

Podaci su dati u %

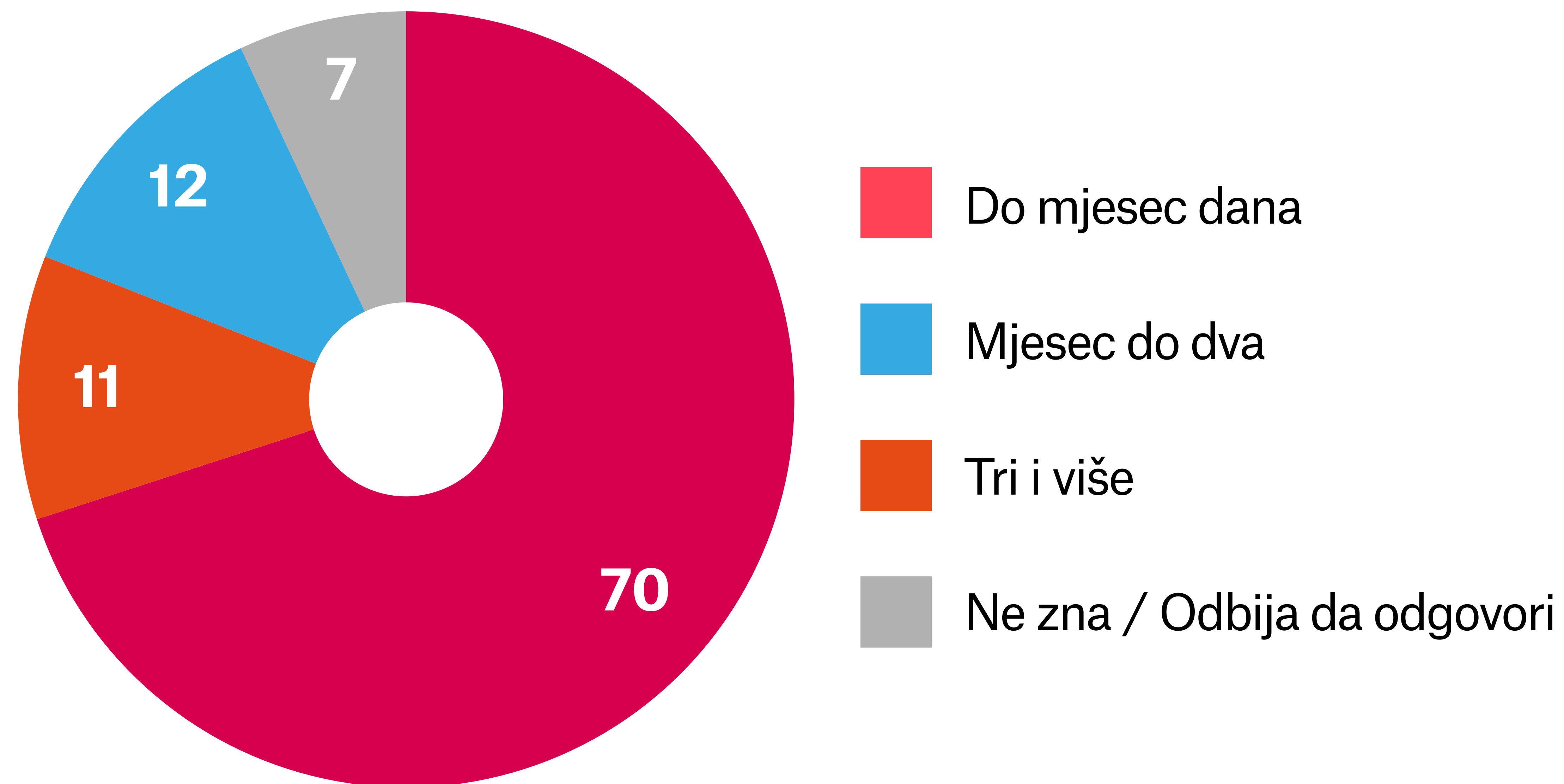
Od septembra 2020. godine

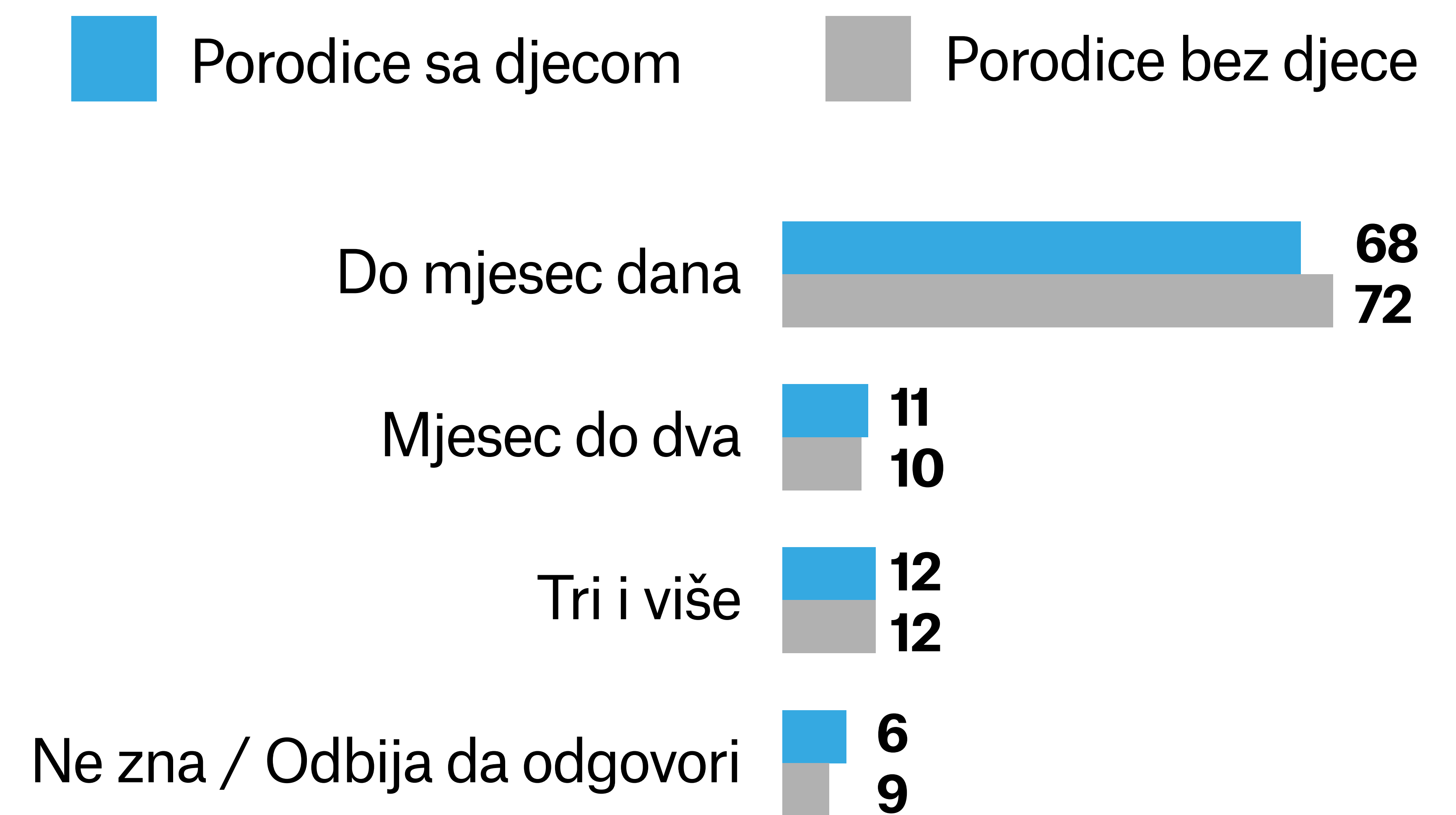
VREMENSKI PERIOD TOKOM KOJEG GRAĐANI MOGU ZADOVOLJITI OSNOVNE POTREBE DOMAĆINSTVA NOVCEM KOJIM RASPOLAŽU

Sedmero od deset građana u Crnoj Gori procjenjuje da na osnovu trenutnih primanja svih članova domaćinstva, ušteđevine i zaliha, njihovo domaćinstvo može zadovoljiti osnovne potrebe do mjesec dana, 11% mjesec do dva, dok 12% građana navodi vremenski period od tri mjeseca i više. Građani višeg i visokog nivoa obrazovanja, kao i građani starosti od 18 do 29 godina značajno češće navode da njihovo domaćinstvo može pokriti troškove za osnovne potrebe njegovih članova na period od mjesec dana i više.

Podaci su dati u %

Imajući u vidu trenutna primanja svih članova Vašeg domaćinstva, ušteđevine i zalihe (hrana, roba), na koji period Vaše domaćinstvo može zadovoljiti osnovne potrebe njegovih članova?
Baza: Ukupna ciljna populacija, N = 1063

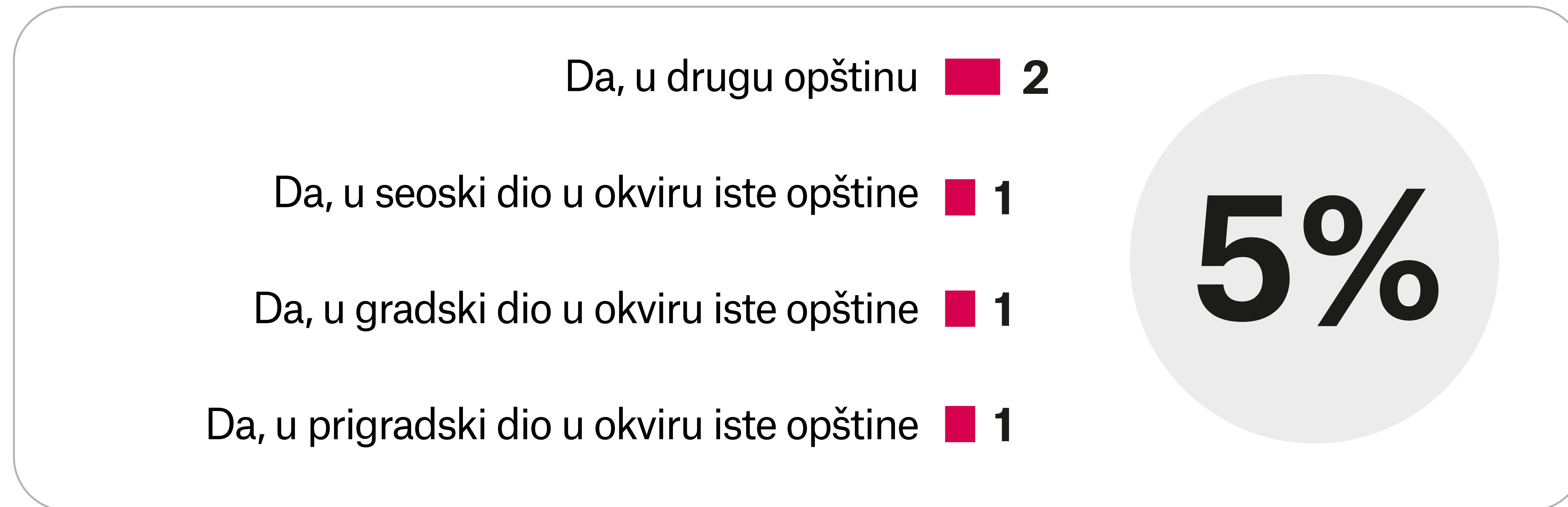
Baza: Porodice s djecom do 18 godina (44% ciljne populacije)
Porodice bez djece do 18 godina (56% ciljne populacije)

PROMJENA MJESTA STANOVANJA USLJED POGORŠANJA FINANSIJSKE SITUACIJE ZBOG PANDEMIJE

Ukupno 5% građana ističe da je njihovo domaćinstvo bilo primorano da mijenja mjesto stanovanja zbog pogoršanja finansijske situacije usljed pandemije kovid 19.

Podaci su dati u %

Ne 95

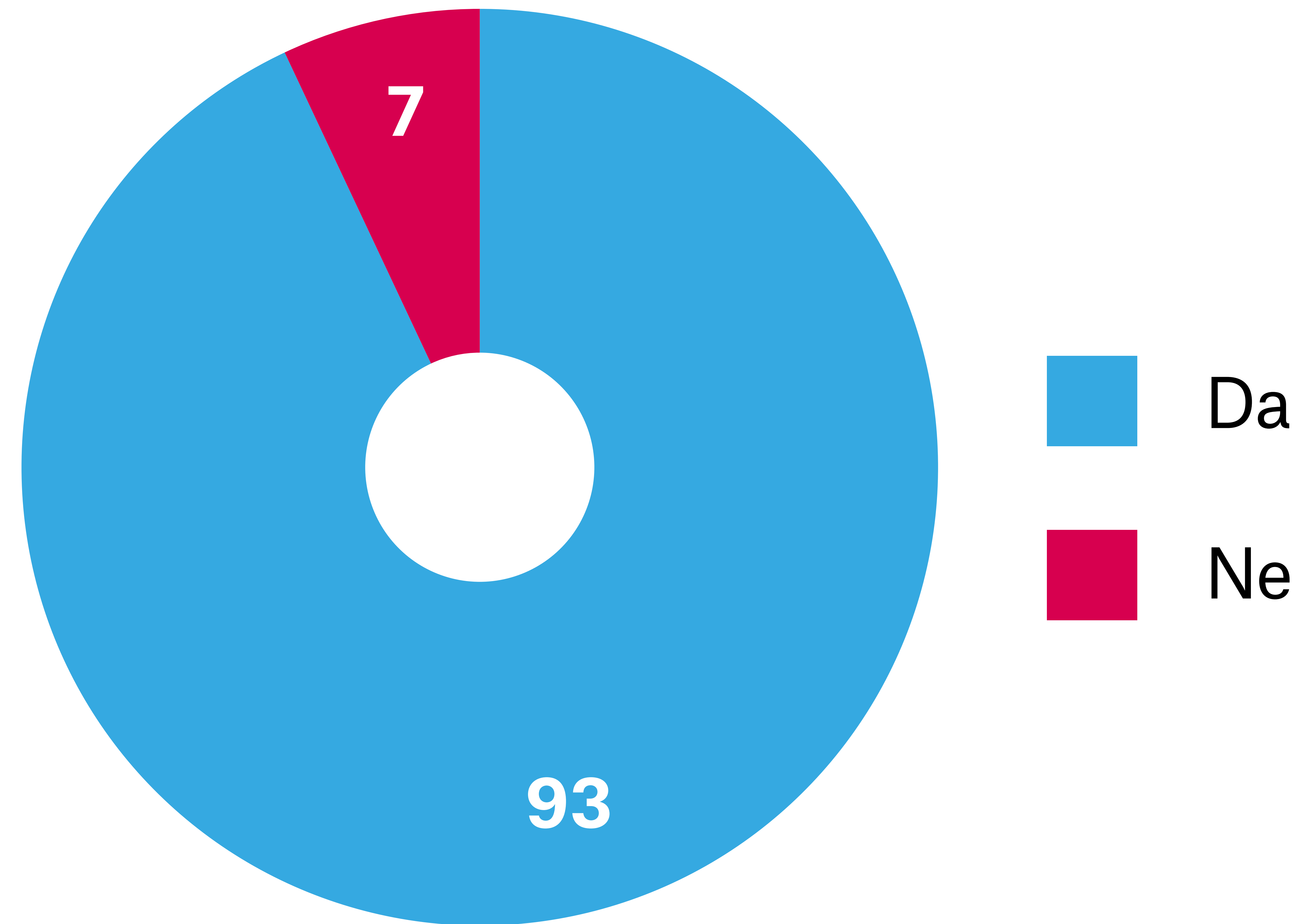
NASTAVA U ŠKOLI I UČENJE NA DALJINU

UČEŠĆE DJECE U „UČENJU NA DALJINU“

Velika većina djece školskog uzrasta učestvovala je u učenju na daljinu.

Podaci su dati u %

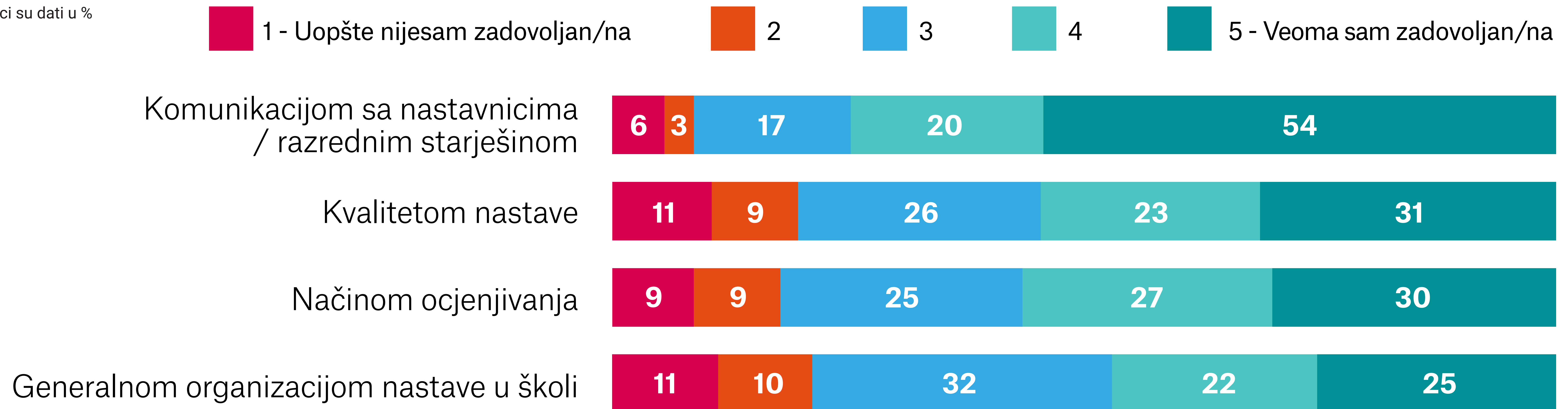

ZADOVOLJSTVO ASPEKTIMA NASTAVE U ŠKOLI U IZMIJENJENIM OKOLNOSTIMA

Uzimajući u obzir kako se sprovodi nastava u školi u izmijenjenim okolnostima zbog koronavirusa, roditelji su pretežno zadovoljni aspektima nastave. Tri četvrtine roditelja je zadovoljno komunikacijom s nastavnicima i razrednim starješinom, dok je preko polovine roditelja veoma zadovoljno ovim aspektom. Troje od deset roditelja veoma je zadovoljno kvalitetom nastave i načinom ocjenjivanja dok je četvrtina veoma zadovoljna generalnom organizacijom nastave u školi. U isto vrijeme, oko jedne petine roditelja nezadovoljno je kvalitetom nastave, načinom ocjenjivanja i generalnom organizacijom nastave u školi.

Podaci su dati u %

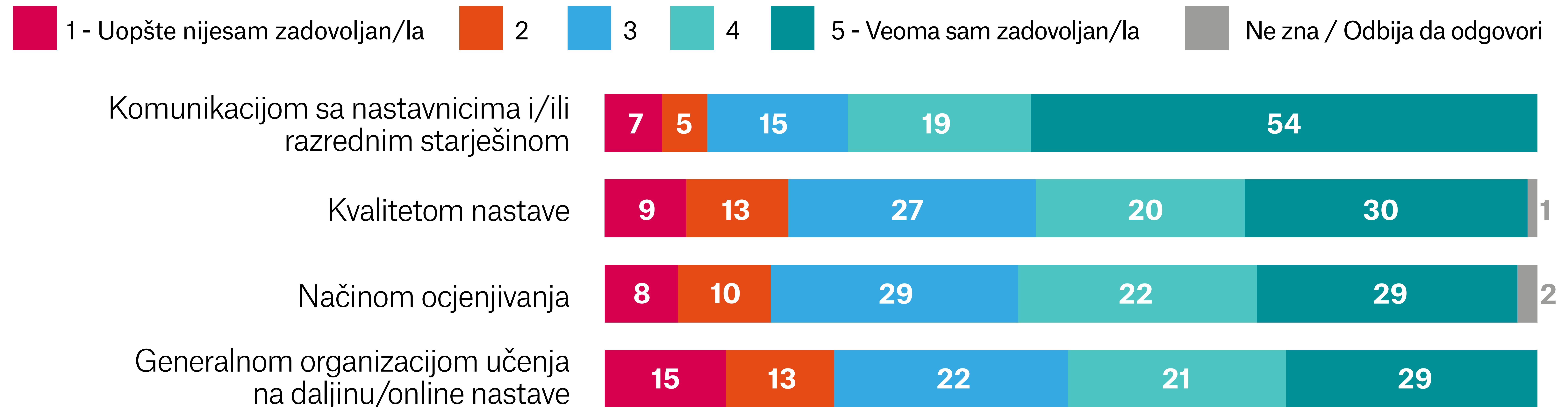

U kojoj mjeri ste zadovoljni sljedećim aspektima nastave u školi, u izmijenjenim okolnostima (skraćeno trajanje časova i ograničen broj časova)?
Molimo Vas da ocijenite na skali od 1 do 5 gdje 1 znači da uopšte nijeste zadovoljni, a 5 da ste veoma zadovoljni.
Baza: Oni koji imaju djecu od 6 do 18 godina u domaćinstvu, N = 320

ZADOVOLJSTVO ASPEKTIMA UČENJA NA DALJINU

Roditelji djece koja su učestvovala u online nastavi dali su pretežno pozitivne ocjene različitim aspektima ovog vida nastave. Konkretno, više od polovine njih je veoma zadovoljno komunikacijom s nastavnicima i razrednim starješinom, dok troje od deset roditelja najvišom su ocjenom ocijenili kvalitet nastave, način ocjenjivanja i generalnu organizaciju učenja na daljinu. Ipak, preko četvrtine roditelja nije zadovoljno generalnom organizacijom učenja na daljinu, dok je petina iskazala nezadovoljstvo kvalitetom online nastave, a skoro petina načinom ocjenjivanja.

Podaci su dati u %

U kojoj mjeri ste zadovoljni sljedećim aspektima učenja na daljinu / online nastavom?

Molimo Vas da ocijenite na skali od 1 do 5 gdje 1 znači da uopšte nijeste zadovoljni, a 5 da ste veoma zadovoljni.

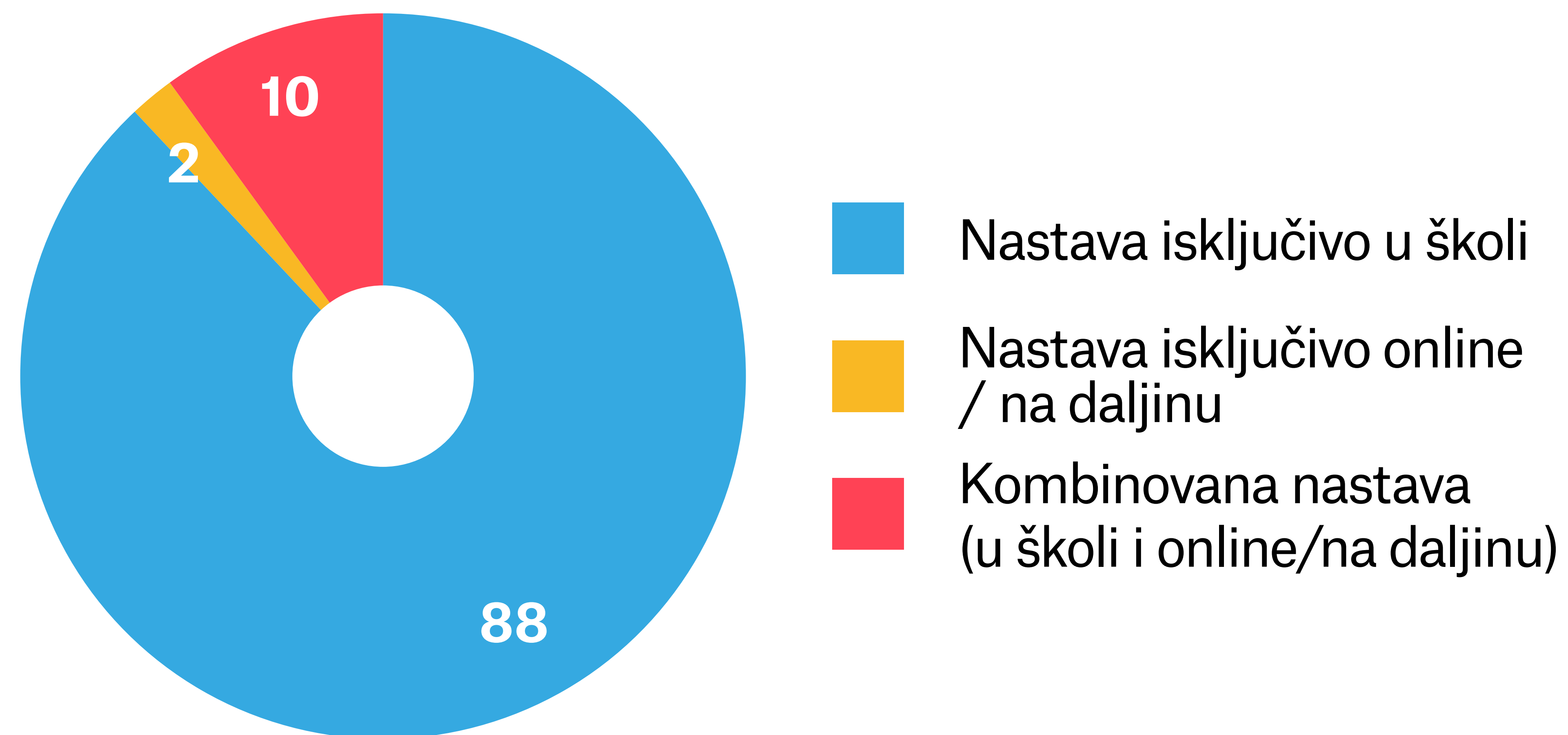
Baza: Oni čije je dijete učestvovalo u učenju na daljinu, N = 298

PREFERIRANI VID NASTAVE

Velika većina roditelja djece koja idu u školu u sljedećoj školskoj godini više bi željela da nastava bude isključivo u školi, dok jedan od deset roditelja ističe da bi im kombinovana nastava bila preferirani vid nastave. Preko četiri petine građana čije je dijete učestvovalo u učenju na daljinu smatra da je dijete steklo manje znanja nego što bi steklo u tradicionalnim uslovima, dok je 12% roditelja mišljenja da je dijete putem online nastave steklo jednako znanja koliko bi steklo i u tradicionalnim uslovima nastave.

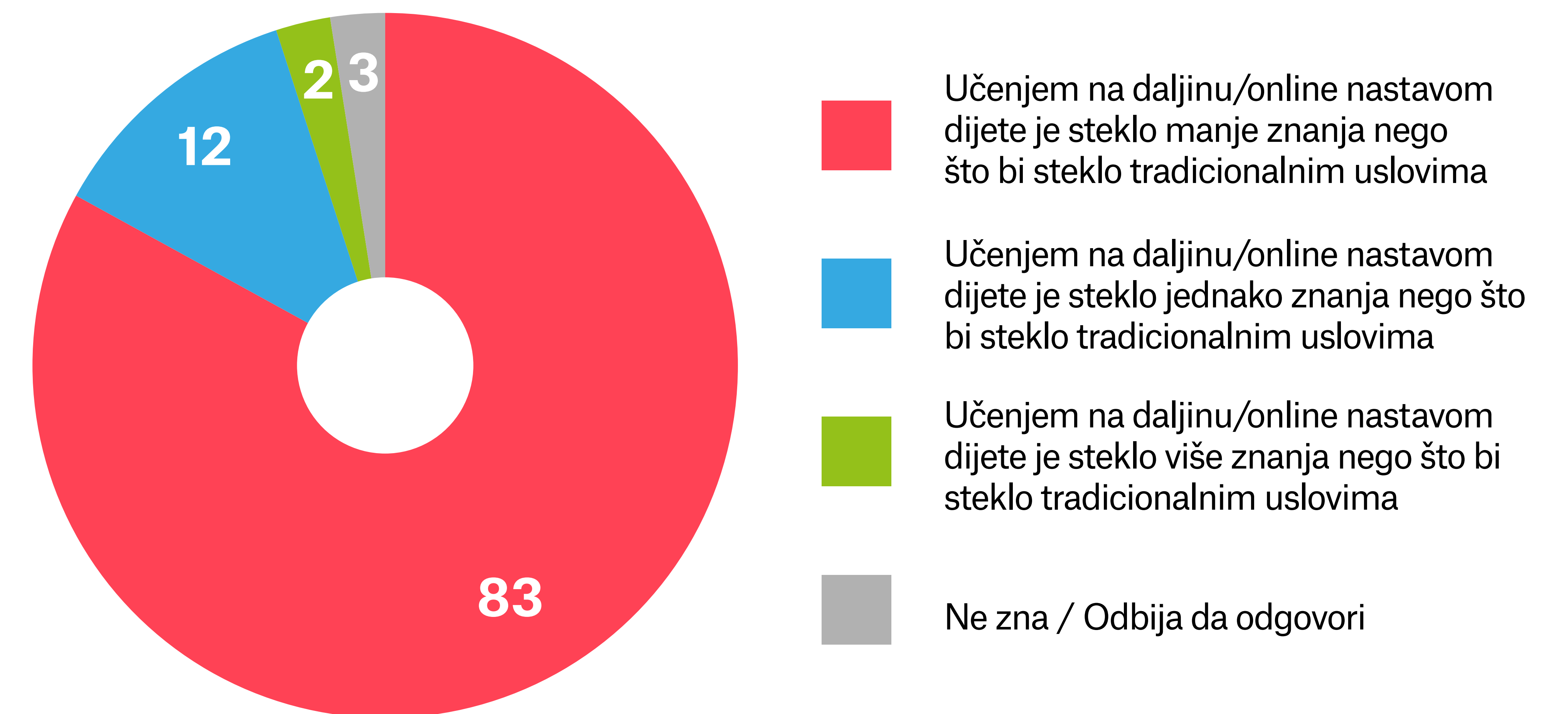
Vid nastave koje bi roditelji preferirali

Podaci su dati u %

Koji biste vid nastave preferirali u sljedećoj školskoj godini?
Baza: Oni koji imaju djecu od 6 do 18 godina u domaćinstvu, N = 320

Ocjena znanja stečenog učenjem na daljinu u odnosu na tradicionalne načine učenja

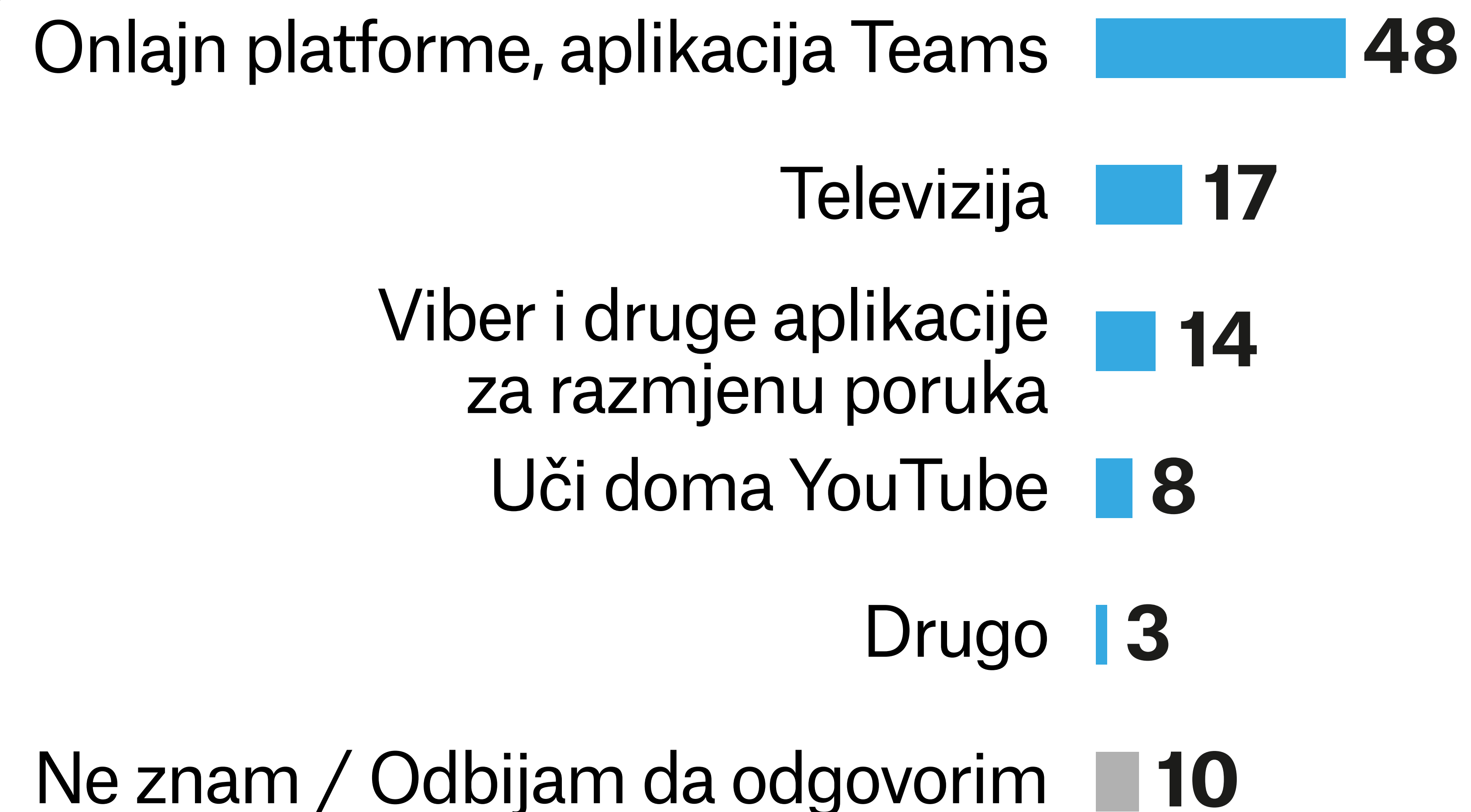
Po Vašoj procjeni, je li Vaše dijete steklo manje, više ili jednako znanja i vještina učenjem na daljinu /online nastavom u poređenju s onim što bi steklo u tradicionalnim uslovima, tj. redovnim pohađanjem škole?
Baza: Oni čije je dijete učestvovalo u učenju na daljinu, N = 298

NAJEFIKASNIJI OBLIK UČENJA NA DALJINU

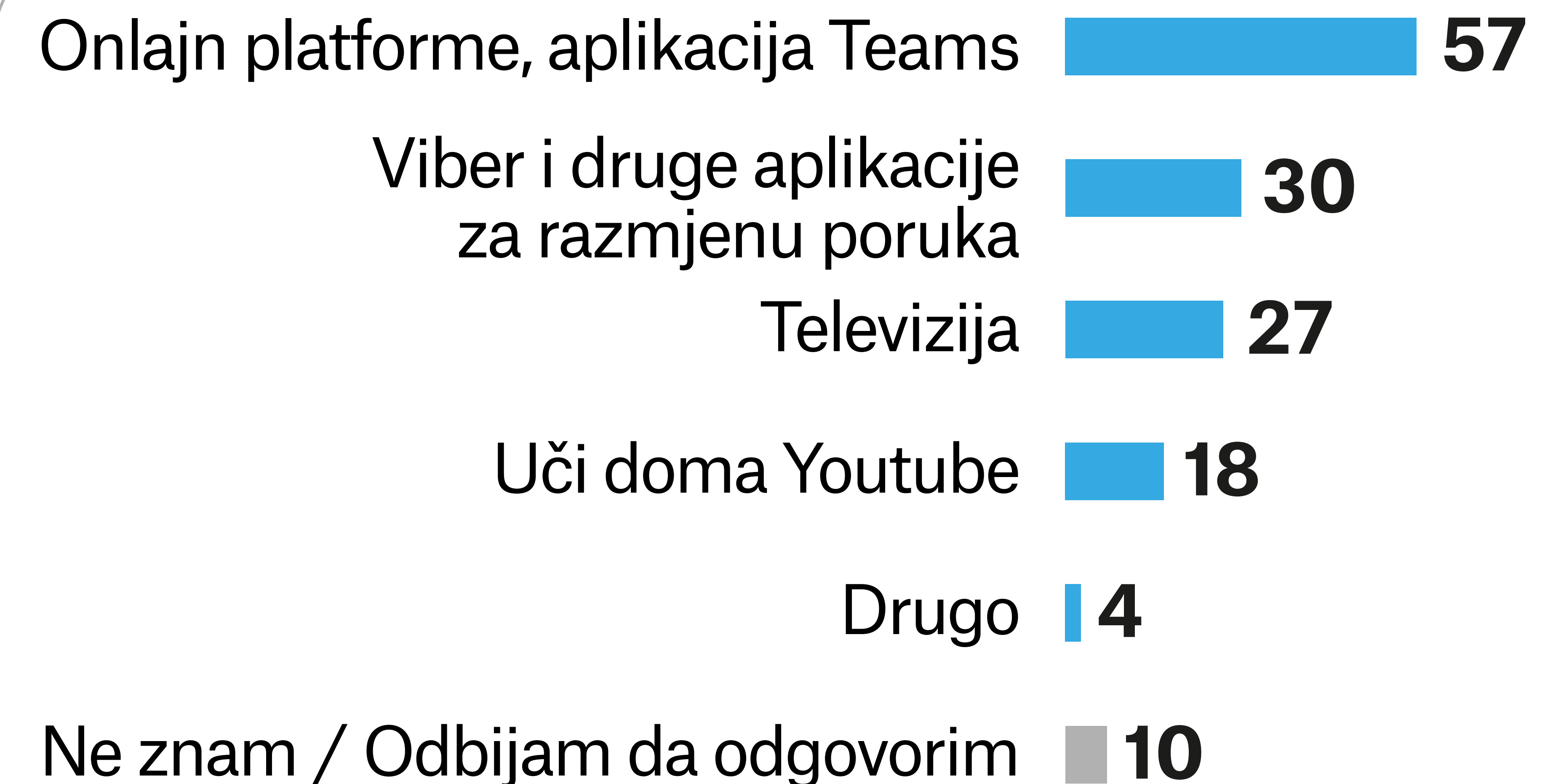
Sveukupno, skoro tri petine roditelja čije je dijete učestvovalo u učenju na daljinu smatra da su onlajn platforme i aplikacija Teams najefikasniji oblik učenja na daljinu u smislu sticanja znanja i vještina, troje od deset roditelja navodi Viber i druge aplikacije za razmjenu poruka, dok 27% roditelja navodi televiziju, prije svega roditelji sa sjevera.

Podaci su dati u %

Prvi odgovor

Svi odgovori

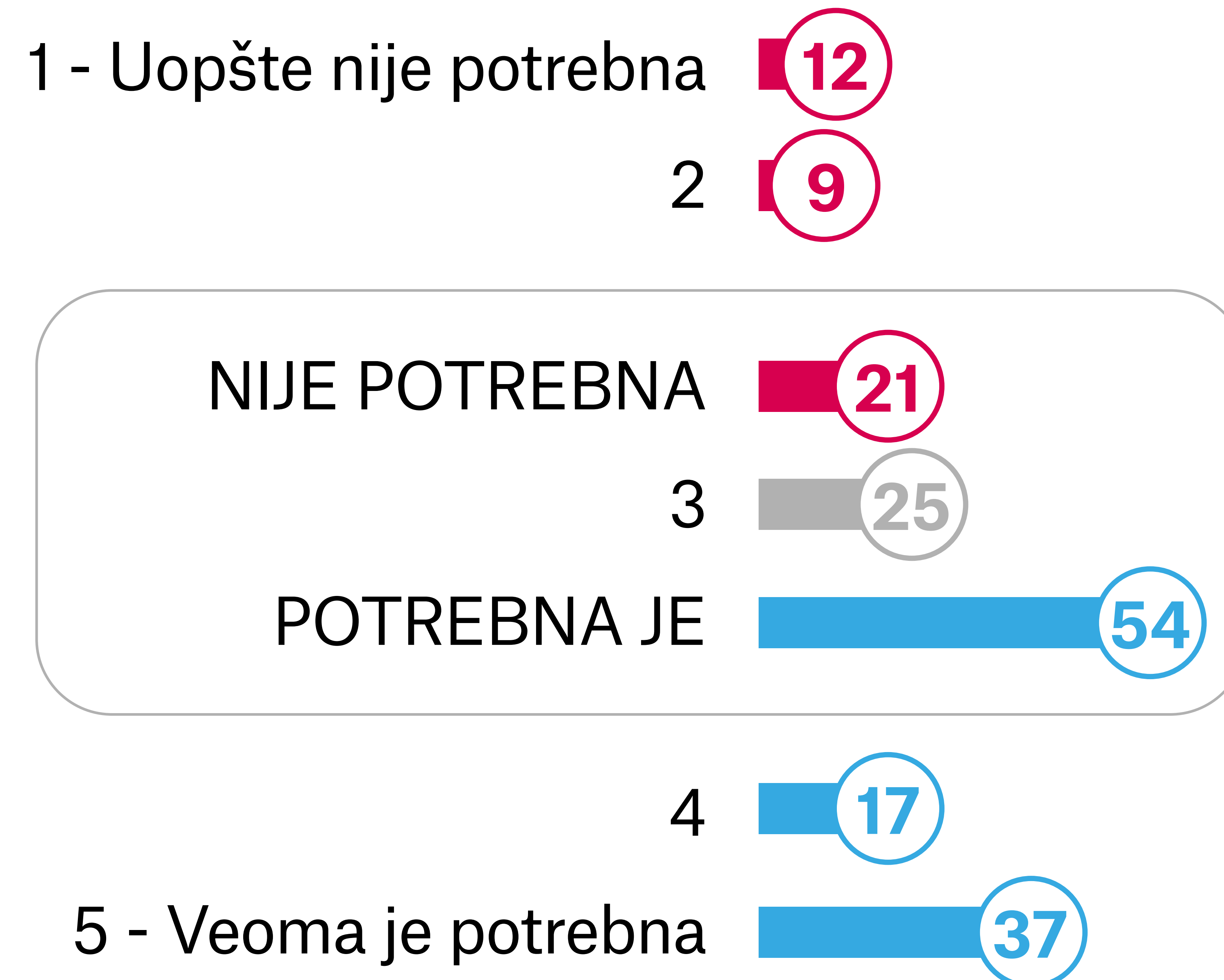

POTREBA DJETETA ZA PODRŠKOM U UČENJU

Preko polovine roditelja navodi da je njihovom djetetu potrebna podrška u učenju i savladavanju školskog gradiva, dok skoro dvije petine, prije svega roditelji sa sjevera, ocjenjuje da mu je veoma potrebna. S druge strane, petina roditelja navodi da njihovom djetetu nije potrebna podrška prilikom učenja i među ovim roditeljima značajno veći udio imaju roditelji s juga.

Roditelji navode da njihovo dijete najveću podršku u učenju i savladavanju gradiva dobija od njih, potom od nastavnika i škole, i ostalih članova porodice. Nadalje, petina roditelja navodi da dijete dobija veliku podršku od drugara. S druge strane, djeca u najmanjoj mjeri dobijaju podršku u učenju putem plaćenih privatnih časova.

Podaci su dati u %

U kojoj je mjeri Vašem djetetu potrebna podrška u učenju i savladavanju školskog gradiva?
Molim Vas da ocijenite na skali od 1 do 5 gdje 1 znači da uopšte nije potrebno, a 5 da je veoma potrebno.
Baza: Oni koji imaju djecu od 6 do 18 godina u domaćinstvu, N = 320

POTREBE ZA USLUGAMA

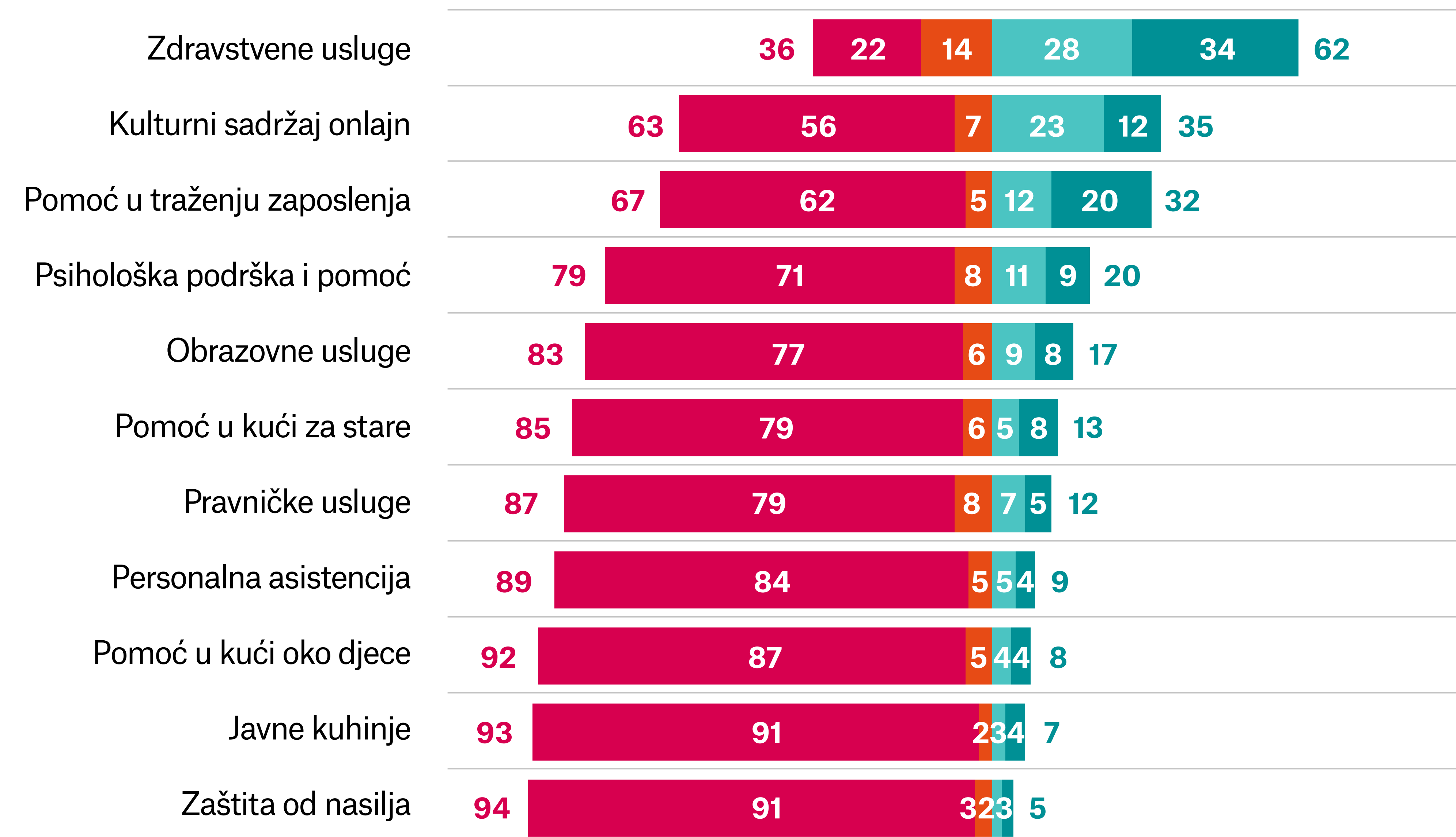

POTREBE ZA JAVNIM USLUGAMA I SERVISIMA

Građani Crne Gore imaju najveću potrebu za zdravstvenim uslugama. Potom, oko jedne trećine građana ima potrebu za kulturnim sadržajem onlajn i za pomoć u traženju zaposlenja. Građani od 60 godina i više značajno češće ističu potrebu za zdravstvenim uslugama i pomoći u kući za stare, dok građani višeg i visokog obrazovanja za kulturnim sadržajem onlajn i pomoći u kući oko djece. Nadalje, građani od 18 do 29 godina čine značajno veći udio građana koji navode da im je potrebna pomoć u traženju zaposlenja i zaštiti od nasilja, dok građani od 30 do 44 godina posebno ističu potrebu za obrazovnim uslugama, pravničkim uslugama i pomoći u kući oko djece.

Podaci su dati u %

■ Uglavnom nije potrebno
 ■ Uopšte nije potrebno **NIJE POTREBNO (1+2)**
■ Uglavnom potrebno
 ■ Veoma potrebno **POTREBNO (3+4)**

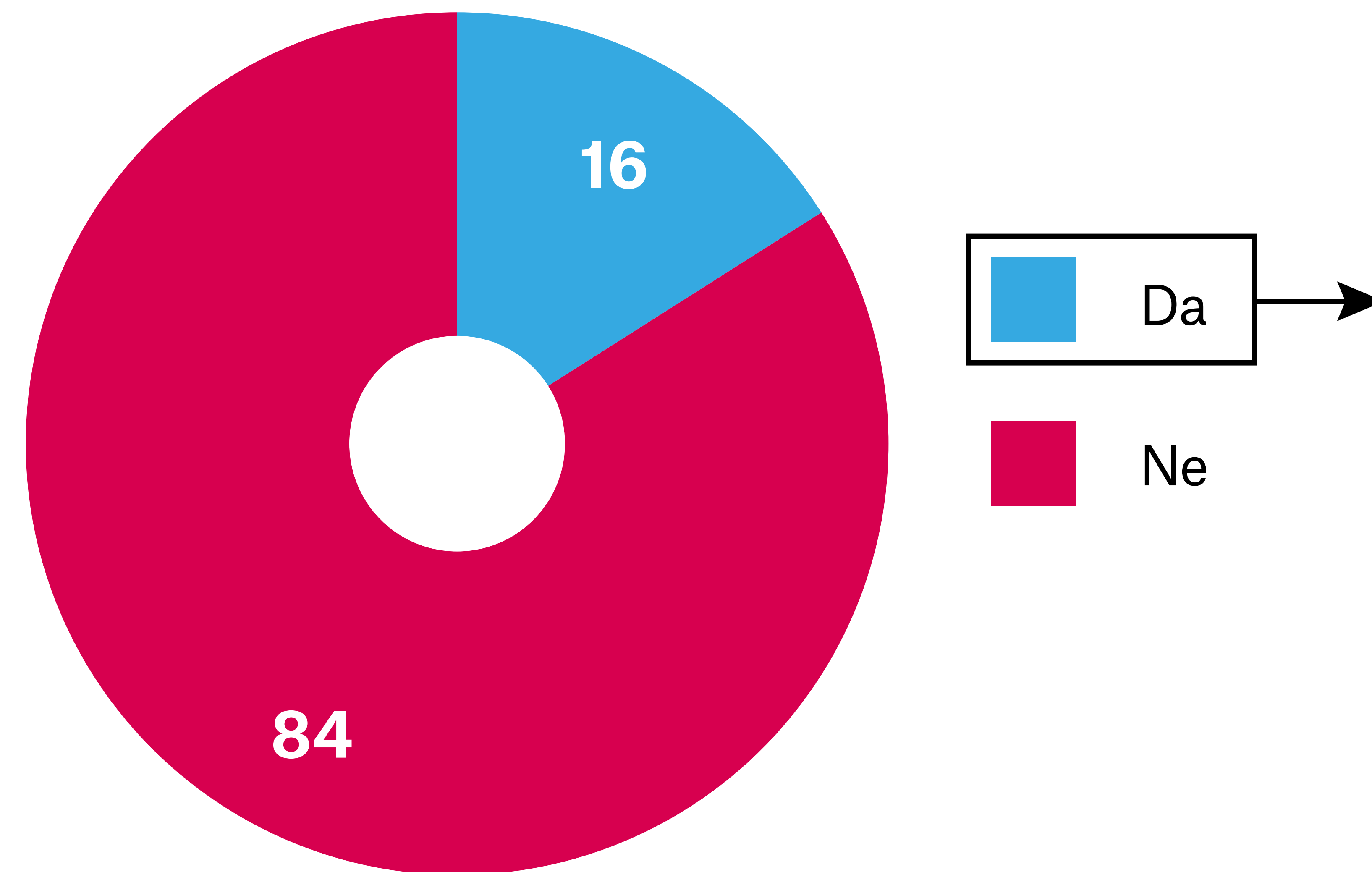
Koji su od sljedećih javnih usluga i servisa Vama lično najpotrebniji kad je u pitanju situacija s koronavirusom, zatvorenim školama, vrtićima, nedostupnost zdravstvenih usluga, ograničena socijalna dešavanja itd.? Molimo Vas da za svaki ocijenite koliko je Vama lično trenutno potreban.
Baza: Ukupna ciljna populacija, N = 1063

OBRAĆANJE ZA POMOĆ PRUŽAOCIMA USLUGA

Ukupno 16% građana navodi da se tokom posljednjih šest mjeseci obratilo za pomoć pružaocu usluga, prije svega građani starosti od 30 do 44 godina, kao i oni koji imaju dijete uzrasta od 0 do 6 godina. Građani su se najviše obraćali za pomoć zdravstvenim ustanovama.

Podaci su dati u %

Da li su se tokom posljednjih šest mjeseci obratili za pomoć nekom od pružalaca usluga?

Kome su se obratili za pomoć?

Baza: Ukupna ciljna populacija, N = 1.063

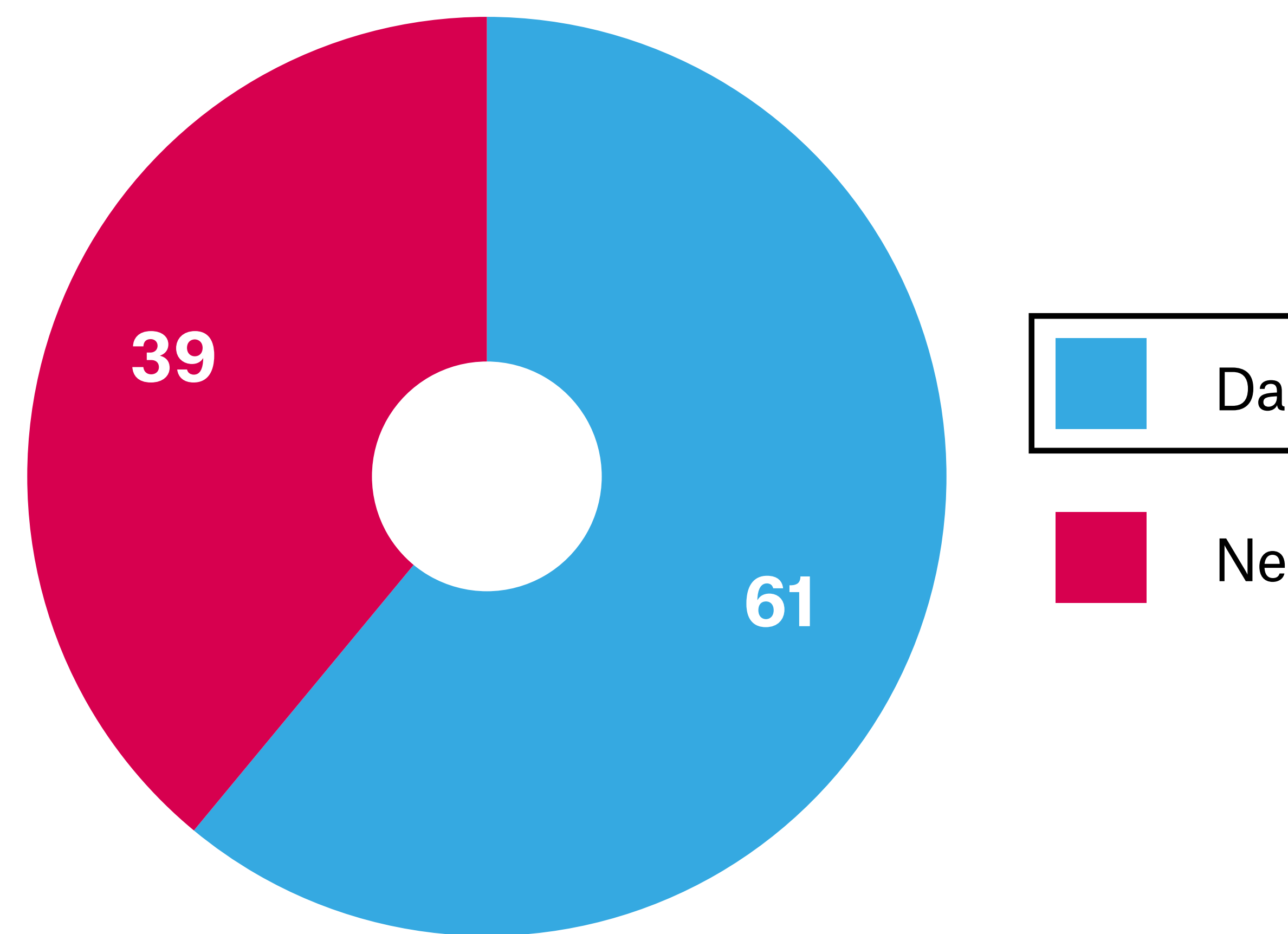
Baza: Oni koji su se tokom posljednjih šest mjeseci obratili za pomoć nekom od pružalaca usluga (16% ukupne ciljne populacije)

ZADOVOLJENJE POTREBE I ZADOVOLJSTVO KVALITETOM USLUGE

Troje od pet građana koji su se obratili za pomoć nekom od pružalaca usluga u posljednjih šest mjeseci zadovoljili su potrebu zbog koje su se obratili za pomoć, i blizu tri četvrtine njih je sveukupno zadovoljno kvalitetom usluge, dok skoro polovina njih navodi da je veoma zadovoljna.

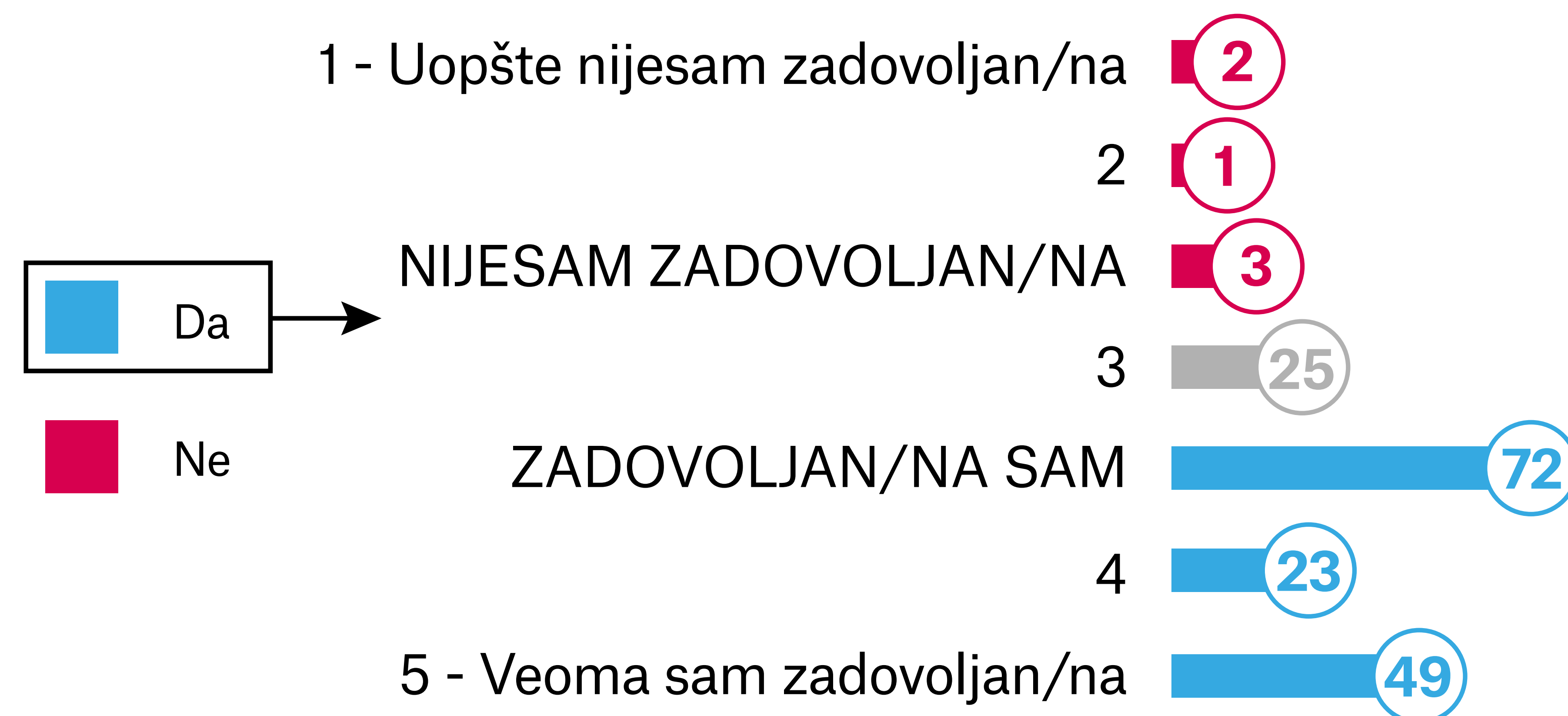
Podaci su dati u %

Da li su zadovoljili potrebu zbog koje su se javili za pomoć?

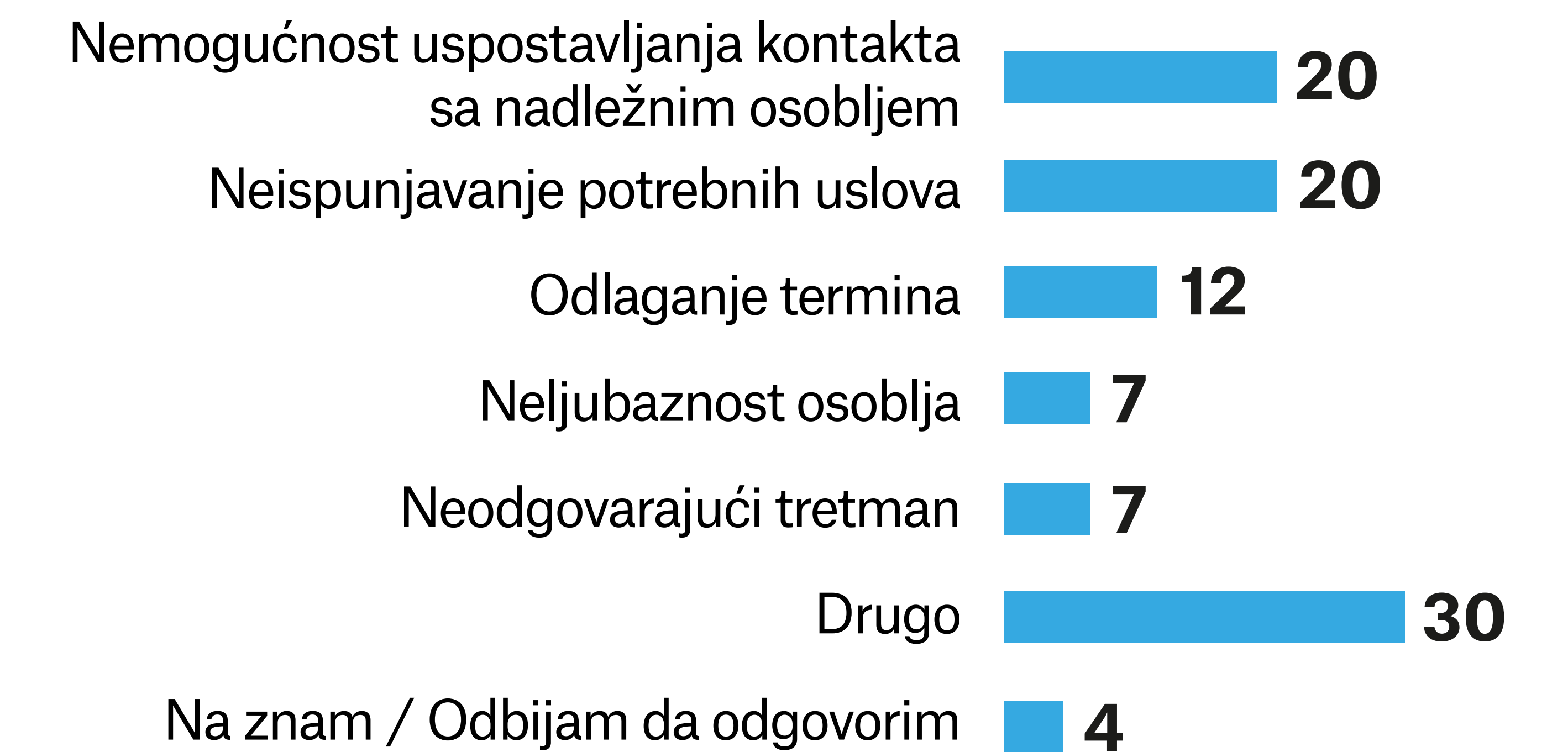
Baza: Oni koji su se tokom posljednjih šest mjeseci obratili za pomoć nekom od pružalaca usluga (16% ukupne ciljne populacije)

U kojoj mjeri ste zadovoljni kvalitetom usluge?

Baza: Oni koji nijesu zadovoljili potrebu zbog koje su se obratili za pomoć (9% ukupne ciljne populacije)

Koji je glavni razlog zbog kojeg nijesu uspjeli da zadovolje potrebu?

Baza: Oni koji nijesu zadovoljili potrebu zbog koje su se obratili za pomoć (6% ukupne ciljne populacije)

BOLOVANJE OD KORONAVIRUSA

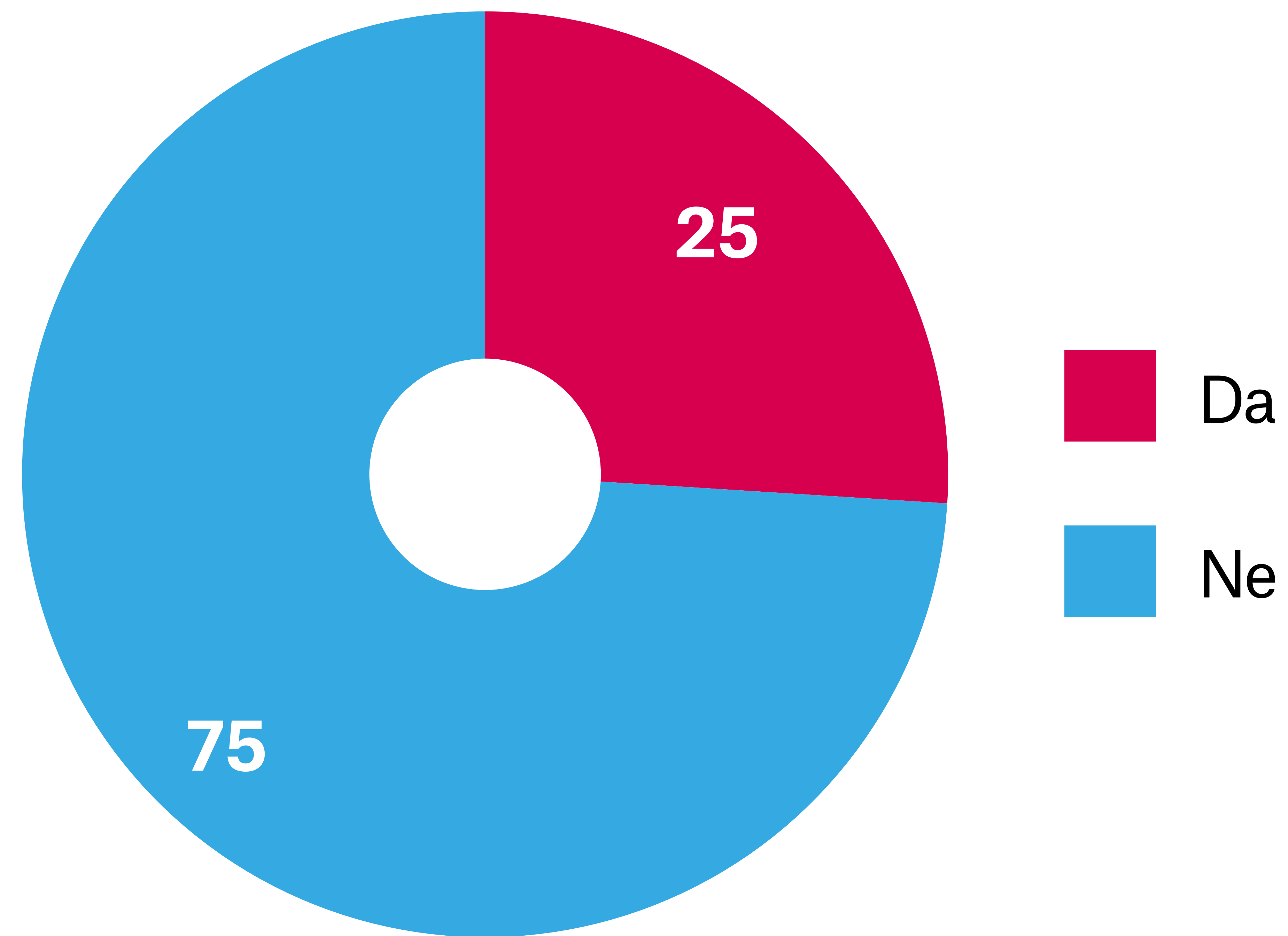

BOLOVANJE OD KORONAVIRUSA

Četvrtina građana navodi da su bolovali ili boluju od koronavirusa, prije svega građani od 30 do 44 godine.

Podaci su dati u %

Da li ste bolovali ili bolujete od kovida 19?

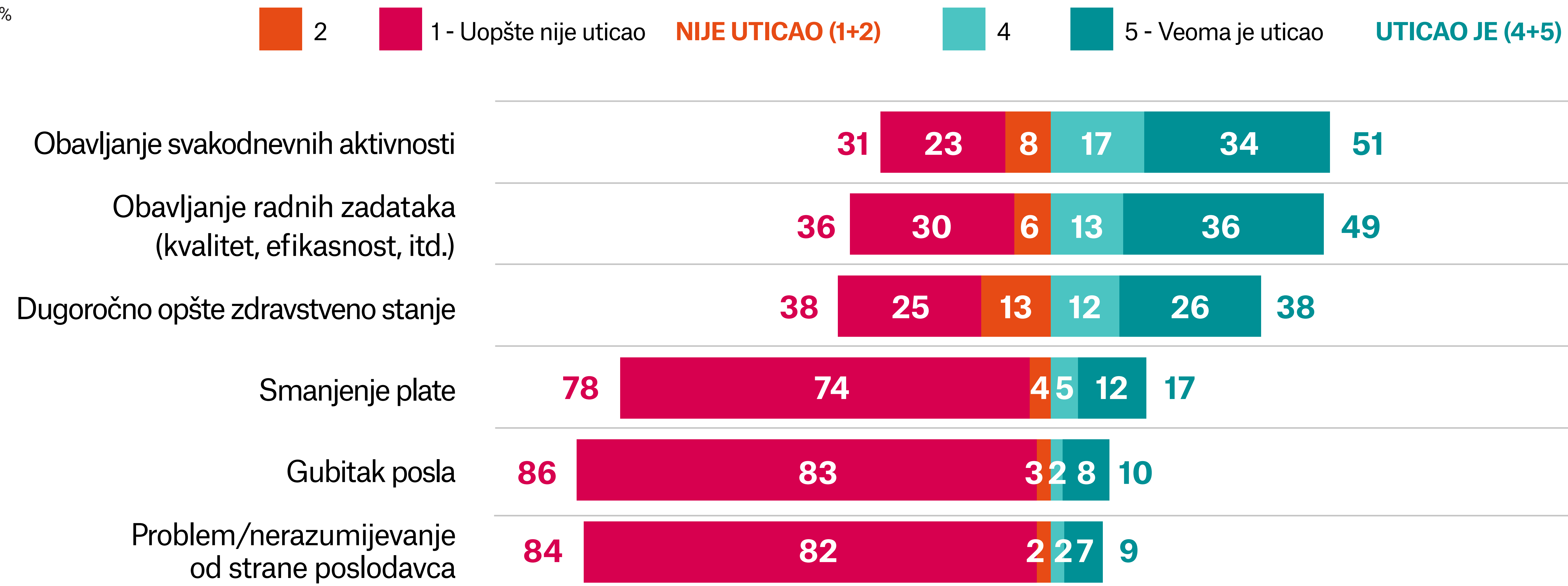
Baza: Ukupna ciljna populacija, N = 1.063

POSljedICE OD KORONAVIRUSA

Među građanima koji su imali ili imaju koronavirus, polovina njih navodi da im je koronavirus uticao na obavljanje svakodnevnih aktivnosti i radnih zadataka, dok je blizu dvije petine izjavilo da im je uticao na dugoročno opšte zdravstveno stanje. Većina građana koji su imali koronu nijesu imali problem sa smanjenjem plate, gubitkom posla ili s nerazumijevanjem od strane poslodavca. S druge strane, građani s juga koji su imali koronu značajno češće su navodili da im je zbog toga smanjena plata ili da su imali problem i nerazumijevanje od strane poslodavca.

Podaci su dati u %

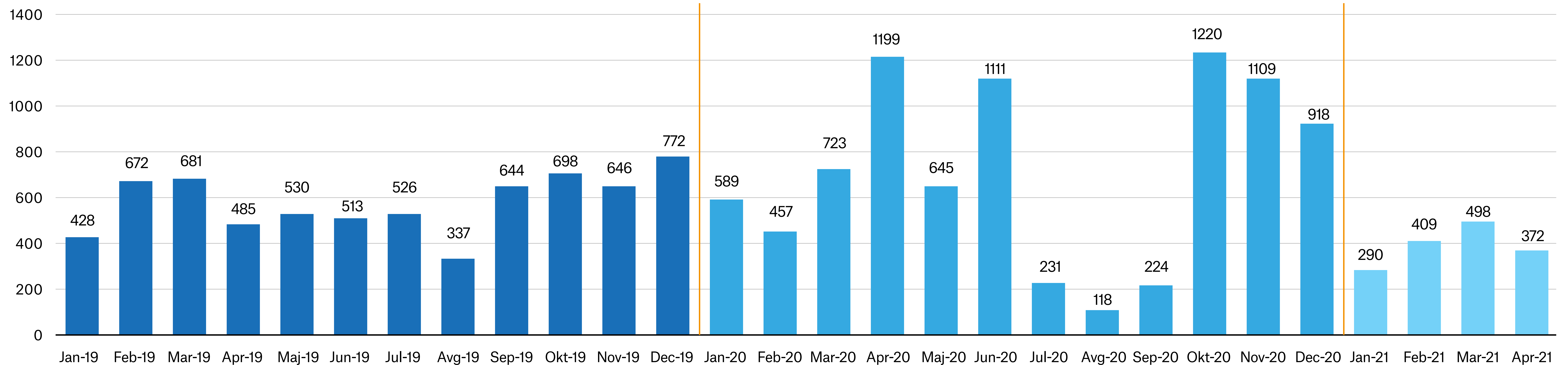
U kojoj mjeri su posljedice kovida 19 uticale na sljedeće aspekte? Molim Vas da ocijenite na skali od 1 do 5 gdje 1 znači da uopšte nije uticao, a 5 da je veoma uticao.
Baza: Oni koji su bolovali ili boluju od koronavirusa (26% ukupne ciljane populacije)

ADMINISTRATIVNI PODACI
IZ INFORMACIONOG SISTEMA
SOCIJALNOG STARANJA

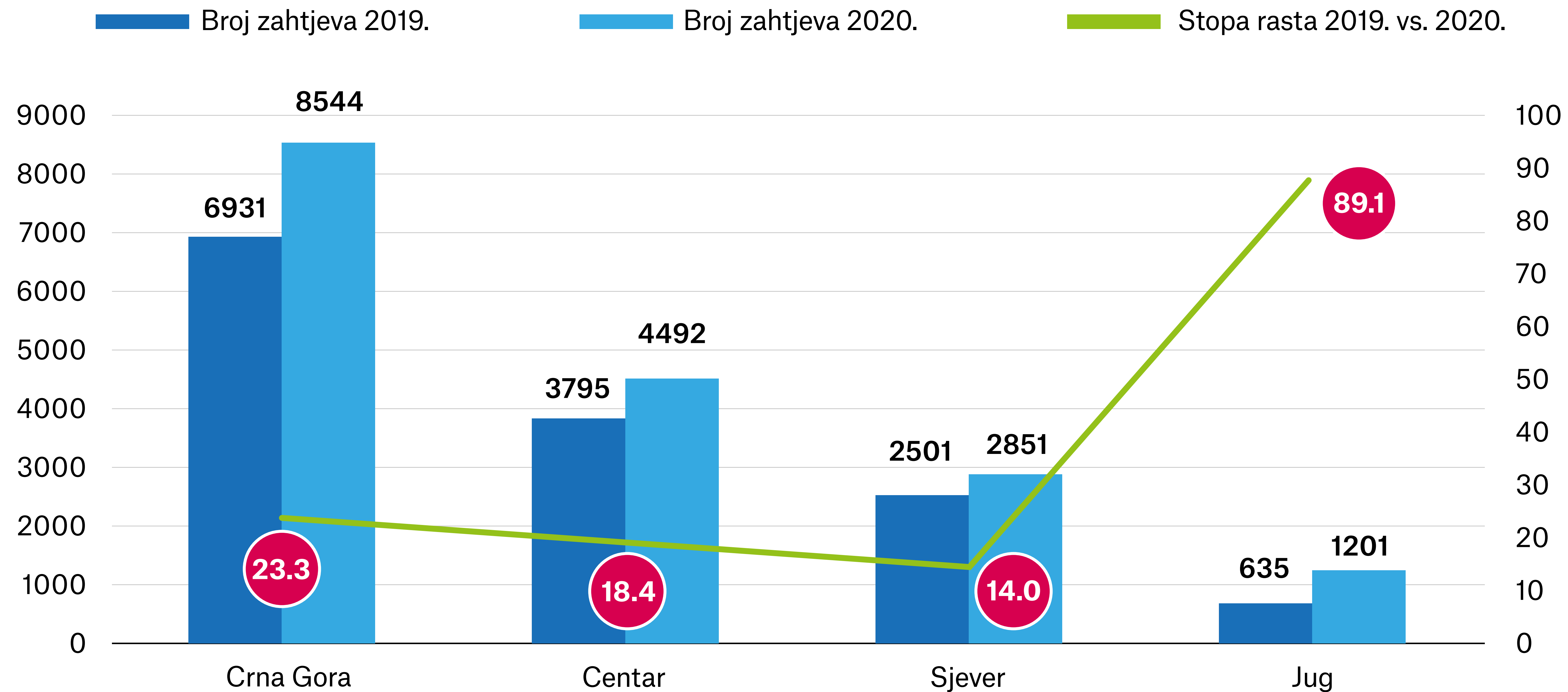
ADMINISTRATIVNI PODACI IZ INFORMACIONOG SISTEMA SOCIJALNOG STARANJA

- **Kriza je više pogodila one koji nijesu pokriveni šemama socijalne zaštite nego korisnike socijalne pomoći.**

- Podaci prikazuju da velika većina aplikanata (od 72,6% u martu 2020, do 93,3% u aprilu 2021) nije pripadala kategoriji korisnika socijalne pomoći u trenutku kad su tražili pomoć.

ADMINISTRATIVNI PODACI IZ INFORMACIONOG SISTEMA SOCIJALNOG STARANJA

- Broj zahtjeva povećavao se obrnuto proporcionalno regionalnoj razvijenosti ako je mjerimo stopom nezaposlenosti i nivoom siromaštva.
- U 2020, najveći porast broja zahtjeva zabilježen je u južnoj regiji (89,1%), zatim u centralnoj regiji (18,4%), dok je najmanji porast broja zahtjeva zabilježen u najmanje razvijenoj, sjevernoj regiji (14,0%). **Podaci upućuju na zaključak da je ekonomska kriza najviše pogodila razvijene djelove zemlje.**

UTICAJ KORONAVIRUSA NA NAJBRANJIVIJE GRUPE

UTICAJ KORONAVIRUSA NA DJECU

- Porodice koje primaju socijalnu novčanu pomoć, domaćinstva sa samohranim roditeljem, romske porodice i porodice s historijom zavisnosti od psihoaktivnih supstanci su **izuzetno pogođene gubitkom prihoda.**
- U svim tipovima domaćinstava s djecom, primarne potrebe odnose na **hranu i sredstva za higijenu.**
- Djeci su potrebne **zdravstvene usluge i podrška/pomoć prilikom učenja**, posebno u sistemu učenja na daljinu.
- Romska djeca imaju brojne poteškoće u učenju na daljinu i potrebna im je značajna pomoć u obavljanju domaćih zadataka.
- Porodice s djecom sa smetnjama u razvoju, s djecom na hraniteljstvu, i tamo gdje roditelji imaju historiju korišćenja psihoaktivnih supstanci izražavaju potrebu za psiho-socijalnom podrškom.
- Roditelji s historijom zavisnosti od psihoaktivnih supstanci, s djecom sa smetnjama u razvoju i samohrani roditelji izražavaju i potrebu za podrškom u čuvanju djece.

“Bila je zapuštena usljed nemogućnosti da brinem o njoj dok sam imala koronu i razvila je strah, ne odvaja se od mene, a ja sam postala svjesna da nemamo novca u kući za sve što nam treba i to mi stvara dodatnu brigu.”

Samohrana majka, 46 godina, Budva

UTICAJ KORONAVIRUSA NA ADOLESCENTE

- Adolescenti i mladi su se uglavnom prilagodili online nastavi, ali im izuzetno nedostaje socijalna komponenta obrazovanja.
- Većina adolescenata učenje na daljinu ocjenjuje relativno negativno i smatraju da su na taj način **naučili manje nego putem klasične nastave**, što će imati negativan uticaj na njihovo dalje školovanje.
- Većina adolescenata nije pratila nastavu preko televizijskih kanala, kao dio novog pristupa učenju na daljinu – više su im odgovarali onlajn alati i servisi za razmjenu poruka i materijala.
- Adolescenti i mladi smatraju da tokom perioda pandemije **nije bilo dovoljno psihološke podrške**.

“Škola je više od samog znanja.”

**18-godišnja djevojka iz
Podgorice**

UTICAJ KORONAVIRUSA NA STARIJE OSOBE

- Došlo je do značajnog porasta broja starijih domaćinstava kojima je bila potrebna podrška u dostavljanju **hrane, sredstava za higijenu i ostalih neophodnih potrepština i lijekova.**
- Zbog ograničenog kretanja i druženja, prisutna je i **povećana potreba za psiho-socijalnom podrškom** i savjetovanjem starijih ljudi.
- Potreba za zdravstvenim uslugama se smanjivala kako je jenjavala pandemija.
- Starijima su potrebne zdravstvene usluge, pomoć u kući i psihološka podrška.

“Zatvoreni smo već godinu dana, to je najgore što se desilo, ne možemo da izlazimo da se vidamo s djecom.”

**72-godišnja žena koja
živi u Domu starih u
Risnu**

UTICAJ KORONAVIRUSA NA OSOBE SA INVALIDITETOM

- Mnogim licima sa invaliditetom su prihodi djelimično ili značajno umanjeni.
- Urgentne potrebe u prethodnih šest mjeseci odnosile su se na **sport i rekreaciju, pristup internetu radi informisanja, sredstva za higijenu, lijekove i hranu.**
- Među javnim uslugama i servisima najpotrebnije su **zdravstvene usluge, ali i psihološka podrška i pomoć, kulturni sadržaji, pravne usluge i pomoć u traženju posla.**
- Polovina ispitanika/ispitanica koja je tražila neku od javnih usluga u prethodnom periodu nije je uspjela dobiti. Oni koji su je dobili, uglavnom su veoma zadovoljni kvalitetom usluge.
- Ispitanici/ispitanice se najviše boje zdravstvenog rizika pandemije. Zdravstveni rizik je povećao troškove kupovine skupih vitamina, ali je povećao i zabrinutost i anksioznost.

“Psihološki u smislu samog osjećaja da ne smiješ, zbog osjetljivosti situacije, da dolaziš u bliski kontakt s rodbinom, prijateljima i sl. Takođe, slaba mobilnost i ograničeno kretanje mi je predstavljalo značajnu promjenu.”

**Žena, 28 godina,
Podgorica**

UTICAJ KORONAVIRUSA NA ŽRTVE RODNO ZASNOVANOG NASILJA

- Broj žrtava rodno zasnovanog nasilja smještenih u skloništima nije se povećao u 2020. godini, dok je **broj poziva sos linijama imao rast od 15%**.
- Specijalizovani pružaoci usluga podrške žrtvama rodno zasnovanog nasilja izvještavaju o daljem **pogoršanju socio-ekonomskog položaja žena, kao posljedici pandemije, ali i o porastu broja zahtjeva bivših korisnica za hranom ili finansijskom podrškom** usljed gubitka posla ili prihoda.
- Do danas postoji samo jedna specijalizovana služba za žrtve rodno zasnovanog nasilja koja je integrisana u sistem i dijelom se finansira iz državnog budžeta – Nacionalna SOS linija.
- **Smanjena međusektorska i multidisciplinarna saradnja** bila je primjetna tokom cijelog perioda trajanja mjera fizičke distance.
- Žrtve su i dalje često u poziciji da prave težak izbor između **zaštite svoje bezbjednosti i zaštite dohotka i životnog standarda**, jer sistem uspostavljen prije pandemije ne omogućava im da pomire te dvije potrebe.

UTICAJ KORONAVIRUSA NA DJECU ŽRTVE NASILJA

- **Povećava se broj nasilnih incidenata**, a minjenja se i njihova priroda. Počinje da dominira psihološko nasilje između supružnika, partnera, ali i između roditelja i djece, posebno adolescenata.

“Odlaganja ročišta za razvod brakova, sticanje starateljstva nad djecom i podjele imovine bila su vrlo česta, posebno tokom prvog talasa pandemije. To je uticalo na raspoloživa finansijska sredstva majki s djecom, uzimajući u obzir da im bivši partneri, zbog nepostojanja zakonske obaveze, u tom periodu nijesu plaćali alimentaciju. S druge strane, majke s maloljetnom djecom nijesu imale pravo na materijalnu pomoć s tim da su njihovi postupci za razvod braka i sticanje starateljstva bili još uvijek u toku. Pored navedenog, tokom pandemije nerijetko se dešavalo da žrtve ostanu bez posla i veliki broj naših korisnica s djecom živio je na samoj ivici siromaštva. Neophodno je da se ženama s djecom obezbijedi materijalna pomoć odmah po podnošenju brakorazvodne parnice, uzimajući u obzir da sam postupak razvoda traje do godinu dana i da žene u tom periodu često nemaju nikakvih prihoda.”

Aktivistkinja NVO

UTICAJ KORONAVIRUSA NA DOMICILNE ROME

- Većina ispitanika/ispitanica iz ove grupe suočila se sa **značajno umanjenim prihodima**, ili ih je **potpuno izgubila**.
- Pandemija je u slučaju ove zajednice, prema njihovim navodima, siromaštvo pretvorila u **ekstremno siromaštvo**.
- Prioritet za zajednicu je obezbjeđivanje **hrane, sredstava za higijenu i lijekova**.
- **Učenje na daljinu predstavlja veliki problem**, kako zbog izostanka tehničkih mogućnosti za praćenje nastave (kompjuteri, Internet, prostor) tako i zbog toga što roditelji nijesu dovoljno obrazovani da bi mogli pomagati djeci.

“Jako loše, stali smo s obrazovanjem, jer je bilo online. Djeca nijesu pratila nastavu, jer nijesu imali preko čega. Nemamo ni mobilni u kući.”

**Podgorica, muškarac,
30 godina**

UTICAJ KORONAVIRUSA NA IZBJEGLICE (AZILANTE) STRANCE KOJI TRAŽE MEĐUNARODNU ZAŠTITU, OSOBE BEZ DRŽAVLJANSTVA (U RIZIKU OD APATRIDIJE)

- Veliki procenat izbjeglica (azilanata), tražilaca međunarodne zaštite i osoba u riziku od apatridije i **dalje je bez posla i bez mogućnosti da ostvare prihode.**
- **Hrana, sredstva za higijenu i odjeća,** i dalje predstavljaju osnovne i urgentne potrebe među izbjeglicama iz bivše Jugoslavije i licima u riziku od apatridije, **dok hrana, smještaj i pomoć u učenju na daljinu** predstavljaju urgentne potrebe tražilaca međunarodne zaštite u privatnom smještaju i izbjeglica (azilanata).
- Nalazi istraživanja ukazuju na to da i dalje **postoje ozbiljne prepreke s kojima se romske i egipćanske izbjegličke zajednice susrijeću u praćenju programa učenja na daljinu, čime bivaju zanemarene i uskraćene u pogledu obrazovanja.**

“Samohrana sam majka četvoro djece. Ne ispunjavam uslove za socijalnu pomoć, pa hranu uzimam na veresiju, iz obližnje prodavnice. Vlasnik mi više ne vjeruje, a teško je naći nekoga od koga možete pozajmiti novac. Pomoć Crvenog krsta je nedovoljna, a moja djeca nemaju načina da prate onlajn nastavu.”

**40-godišnja žena iz
Podgorice, osoba u riziku
od apatridije**

UTICAJ KORONAVIRUSA NA MIGRANTE

- **Proizvodi za higijenu i lijekovi** su prioritetna potreba ove grupe, nakon čega slijede **smještaj, sport i rekreacija**.
- Od javnih usluga koje su im trenutno najpotrebnije, na prvom mjestu su zdravstvene usluge i pomoć u pronalaženju posla, a pojedini navode i psihološku pomoć.
- Mnogi migranti, posebno niskokvalifikovani radnici, i dalje žive u **stambenim objektima lošeg kvaliteta koje dijele s velikim brojem ljudi**, čime je i rizik od zaraze veći.
- Radnici na gradilištima i dalje su posebno su izloženi riziku od infekcije. Postoji bojazan da neki migranti s neregulisanim statusom neće željeti da prijave ukoliko im se pogorša zdravstveno stanje, povećavajući tako rizik od zaraze.
- I dalje postoji opasnost da će poslodavci, suočeni s ograničenim pristupom radnoj snazi, zloupotrijebiti prava radnika, posebno tako što će im ograničavati kretanje i mogućnost povratka u zemlju porijekla.

“Jedva čekam da vidim svoju decu u Sjenici.”

**52-godišnji radnik
s gradilišta u Budvi,
stranac s privremenim
boravkom**

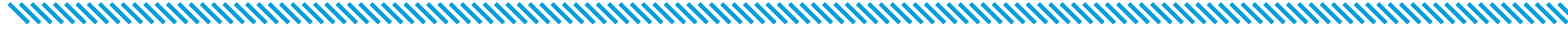
UTICAJ KORONAVIRUSA NA LICA KOJA SE NALAZE U ZATVORU, UKLJUČUJUĆI DJECU U ZATVORU I VASPITNOJ USTANOVI NEZAVODSKOG TIPA

- Prevencija širenja rizika od koronavirusa poboljšana je u odnosu na prethodni izvještaj iz 2020. godine zahvaljujući **dostupnosti lične zaštitne opreme, vakcinaciji policijskih službenika i zatvorenika, i zahvaljujući popravljaju uslova boravka u više pritvorskih jedinica širom zemlje.**
- Iako se ukupan broj zatvorenika smanjio, **prenatranost u istražnim zatvorima** ostaje jedan od velikih faktora rizika širenja virusa.
- Restrikcije posjeta smanjuju psiho-socijalnu podršku podršku porodica zatvorenicima. Ovo se posebno negativno odražava na djecu.
- Zahvaljujući IT laboratoriji u Centru Ljubović, sva djeca su bila u mogućnosti da prate učenje na daljinu iako Centar i dalje nema dovoljno kapaciteta u kadrovima da podrži djecu u procesu učenja.
- Nema dovoljno sredstava za higijenu u Centru Ljubović.

UTICAJ KORONAVIRUSA NA LGBTI ZAJEDNICU

- Skoro polovina ispitanika i ispitanica iz LGBTI populacije izgubilo je cjelokupan prihod ili više od polovine svojih prihoda u proteklih pola godine.
- Preko polovine je zabrinuto za **ekonomsko stanje i nemogućnost da izdržavaju svoju porodicu**. Najbitnija potreba koju treba zadovoljiti u ovom trenutku jeste da se obezbijedi **adekvatno sklonište**.
- Kao i 2020. godine najurgentnija potreba LGBTI zajednice je **psiho-socijalna podrška**. U prethodnom periodu je postojala neka kratkoročna podrška donatora organizacijama koje se bave zaštitom prava i pružanjem usluga LGBTI zajednici, ali to nije dugoročno dovoljno.
- Nevladine organizacije koje se bave zaštitom prava LGBTI zajednice bile su zabrinute za njihovo pravo na privatnost, posebno kad se njime uslovljava pomoć u hrani.

UTICAJ KORONAVIRUSA NA OSOBE U NEPOVOLJNOJ EKONOMSKOJ SITUACIJI KOJE NE KORISTE MJERE SOCIJALNE ZAŠTITE

- U posljednjih godinu dana raste broj nezaposlenih, a među njima su posebno pogođene višečlane porodice koje ne primaju nikakav vid socijalne pomoći.
- Najveći broj ispitanika/ispitanica iz ove grupe **ne može da ostvari pravo na pomoć kod Centara za socijalni rad, jer ne ispunjavaju stroge zakonske uslove.**
- Veliki broj ljudi koji pripadaju ovoj kategoriji u prethodnom periodu izgubio je **sve ili skoro sve prihode**. Ova grupa ljudi ima najveću potrebu za **hranom**, a pored toga za **higijenskim sredstvima, odjećom, lijekovima i sredstvima koja su djeci potrebna za pohađanje učenja na daljinu.**
- Kad je u pitanju podrška u uslugama prioritet ove grupe ljudi je **pomoć u traženju posla.**

“Ostali smo bez posla i primanja, podstanari, nagomilavali se dugovi, psihički je nepodnošljivo, isključili su nam struju.”

Podgorica, žena, 31 godina starosti

UTICAJ KORONAVIRUSA NA PODSTANARE

- Mnogi ljudi u ovoj kategoriji su izgubili posao tokom pandemije, što je dovelo do toga da izgube dio prihoda ili cjelokupne prihode.
- **Pronalaženje posla** jedna je od najhitnijih potreba lica koja žive kao podstanari. Pored toga, njima su neophodne **pravne usluge i pomoć za brigu o djeci**.
- Većina ispitanika koji pripadaju ovoj grupi nije **ni pokušala da ostvari pristup nekoj od dostupnih javnih usluga**. Među onima koji jesu, zdravstvene usluge i pomoć u brizi o djeci su najčešće tražene.
- Trenutno su za ovu populaciju najhitnije potrebe za **smještajem, hranom, lijekovima, uređajima za učenje na daljinu i sredstvima za održavanje higijene**.

OPŠTE PREPORUKE

OPŠTE PREPORUKE

- Neophodno je nastaviti s kontinuiranim praćenjem socioekonomskog stanja ranjivih grupa, kako bi se mogla planirati i sprovesti adekvatna i učinkovita intervencija radi njihove zaštite.
- Neophodno je intenzivirati napore da se osigura stalna dostupnost i pristupačnost javnih usluga za sve građane, a posebno one koji pripadaju ranjivim grupama.
- U periodu oporavka od posljedica pandemije neophodno je ojačati sprovođenje i uvođenje novih usluga, precizno targetiranih aktivnih politika tržišta rada i mjera radi zapošljavanja ili podrške samostalnom zapošljavanju onih koji su tokom pandemije izgubili posao i izvore prihoda, uključujući i mlade (privremeni/sezonski poslovi, stažiranje i mogućnosti stručne prakse, tj. učenja na radnom mjestu).
- Prilikom dizajniranja politika i mjera podrške ranjivim grupama, neophodno je osigurati njihovo direktno uključivanje u osmišljavanje rješenja i odluka koje se odnose na njih.
- Obezbijediti pristupačan sistem kontinuiranog i prilagođenog informisanja građana, a posebno pripadnika ranjivih grupa, o servisima koji im stoje na raspolaganju za ublažavanje posljedica pandemije kovida 19, o njihovim pravima i drugim bitnim činjenicama koje ih se tiču.

SPECIFIČNE PREPORUKE

DJECA, ADOLESCENTI I MLADI

- Djecu je neophodno zaštititi od siromaštva i socijalne isključenosti ciljanim i energičnim odgovorom sistema socijalne i dječje zaštite, koji bi nudio pakete koji integrišu materijalna davanja i kvalitetne, inkluzivne usluge na osnovu prepoznatih potreba svakog djeteta u kontaktu sa sistemom. U najkritičnijim slučajevima treba obezbijediti i ad-hoc podršku u hrani i osnovnim potrebštinama do stabilizacije situacije.
- Osigurati da djeca, uključujući djecu izbjeglice, odrastaju u sigurnom i brižnom okruženju kroz jačanje usluga za alternativno zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja, djece žrtava porodičnog nasilja i druge ranjive djece. Da bi se to postiglo, neophodno je ojačati usluge srodničkog i nesrodničkog hraniteljstva, urgentnog i specijalizovanog hraniteljstva.
- Nastaviti i proširiti usluge psihološke podrške djeci, adolescentima i mladima kroz linije za pomoć i u okviru javnih servisa (škole, domovi zdravlja).
- Obezbijediti podršku roditeljima i starateljima djece s invaliditetom, posebno samohranim roditeljima i starateljima.
- Osigurati kvalitetno i inkluzivno obrazovanje za djecu, mlade i adolescente što podrazumijeva ulaganje napora da se dopre i do onih koji nemaju pristup digitalnim tehnologijama, nijesu povezani putem digitalnih tehnologija, a pritom ojačati programe ovladavanja vještinama i programe sticanja istrajnosti.
- Nastaviti napore radi povećanja kvaliteta i standardizacije učenja na daljinu, te balansiranja opterećenja učenika, kako bi sistem bio u stanju da pruži kvalitetno obrazovanje adolescentima. Obezbijediti više nastavnika za pomoć učenicima u savladavanju gradiva.
- Djeci je potrebna podrška u učenju i nadoknađivanju zaostatka izazvanog krizom. Dodatno, potrebno je uložiti napore da djeca u najvećoj mogućoj mjeri nastavu prate u školi.
- Obezbijediti nesmetan povratak djece pristupu zdravstvenim uslugama.
- Osnažiti postojeće programe sticanja istrajnosti i ukazati na važnost razvoja inovativnih programa ovladavanja vještinama potrebnim na tržištu rada.
- Uložiti dodatne napore za podršku zapošljavanju mladih, s naglaskom na razvoj servisa karijernog vođenja, uključujući stažiranje i mogućnosti stručne prakse, tj. učenja na radnom mjestu kako za mlade tako i za adolescente, kako bi se spriječilo da jedna generacija bude „izgubljena“ usljed krize izazvane koronavirusom.
- Povećati broj dostupnih servisa za djecu i adolescente i unaprijediti ih da bi se osigurala podrška očuvanju i unapređenju mentalnog zdravlja.

STARIJE OSOBE

- Nastaviti distribuciju hrane, sredstava za ličnu higijenu, lijekova i ostalih potrepština, organizovano u skladu sa svim medicinskim pravilima postupanja, sa ciljem da se prevenira rizik za najranjivije starije osobe.
- Nastaviti s podsticanjem i obukama starijih osoba za upotrebu novih tehnologija i dostupnih IKT alata za komunikaciju (Vajber, Vocap, Skajp, Zum itd.), kao i sa stručnim savjetovanjem da bi se povećala njihova pripremljenost za moguće talase pandemije.
- Nastaviti s kampanjom informisanja starije populacije o značaju vakcinacije protiv koronavirusa kao i podizanje svijesti o njenim društvenim i zdravstvenim aspektima.

OSOBE SA INVALIDITETOM

- Potrebno je poboljšati kvalitet i standarde zdravstvenih usluga i protokole za liječenje i tretman osoba s invaliditetom da bi se smanjio dodatni negativni uticaj na zdravlje tokom krize i spriječilo da OSI ostanu uskraćene za najosnovnije zdravstvene usluge. Inkluzivne usluge socijalne zaštite i ciljane mjere za smanjenje siromaštva OSI, kao i njihovo redovno i adekvatno finansiranje, moraju biti razvijene da bi se smanjio negativni socijalni uticaj i rizik od marginalizacije OSI tokom krize.
- Uspostavljanje nacionalnog institucionalnog okvira za saradnju između države i osoba s invaliditetom – savjetodavnog tijela za prava osoba s invaliditetom i uključivanje osoba s invaliditetom i njihovih predstavničkih organizacija u odlučivanje u vezi s donošenjem mjera za sprečavanje širenja koronavirusa, a naročito u predlaganju i usvajanju mjera zaštite, ali i (inkluzivnih) mjera za oporavak od krize. Vlada bi trebalo da razvije strategiju oporavka s ciljanim mjerama podrške za osobe s invaliditetom i njihove porodice uz veću finansijsku podršku na nacionalnom i na lokalnom nivou. Mjere bi trebalo da odražavaju različitost invalidnosti i da isprave nedovoljno sveobuhvatno razumijevanje invalidieta koje ograničava pristup postojećoj podršci – ostavljajući mnoge osobe s formalno neprepoznatim oštećenjima/invalidnostima bez podrške usljed diskriminatornih odredbi u važećim politikama na koje se Vlada oslanja prilikom kreiranja mjera.
- Finansijska podrška bi trebalo da uključuje plaćeno odsustvo za osobe s invaliditetom i za članove njihovih porodica, povećanje iznosa lične invalidnine, podršku organizacijama osoba s invaliditetom u obezbjeđivanju mjera zaštite i zdravlja na radu (maske, sredstva dezinfekcije, prioritetna vakcinacija u organizovanim uslovima), ali i drugih materijalnih davanja, uključujući posebno pokrivanje dodatnih troškova prouzrokovanih invaliditetom. Pritom je važno da je postupak prijavljivanja za bilo koju vrstu podrške lako dostupan i bez ikakvih troškova za osobu koja je traži, kao i da se na zahtjeve odgovora efikasno i blagovremeno.
- Uz navedeno, neophodno je razviti programe i mjere podrške u vezi s habilitacijom, rehabilitacijom i programe podrške za sticanje veće zapošljivosti, ličnog razvoja i kapaciteta za samozapošljavanje i kompetencije potrebne u savremenom društvu (uključujući IT i digitalnu transformaciju). I na kraju, svi ostali programi ekonomskog oporavka namijenjeni građanima/građankama treba da uključuju i osobe s invaliditetom.

ŽRTVE RODNO ZASNOVANOG NASILJA

- Sprovoditi aktivnosti za podizanje svijesti javnosti o rodno zasnovanom nasilju i osnažiti žene da takvo nasilje prijavljuju, čak i u kriznoj situaciji koja je posljedica pandemije. Osigurati da aktivnosti i komunikacija sa zajednicom podrazumijevaju i informacije o riziku od povećanog nasilja u porodici, riziku od seksualne eksploatacije djece i informacije o dostupnim uslugama podrške. Posebno je važno ostvariti takvu komunikaciju sa žrtvama nasilja koje se nalaze u izolaciji s partnerima ili drugim članovima porodice koji su skloni zlostavljanju.
- Osigurati da su u organima za donošenje odluka jednako zastupljeni muškarci i žene, kao i da u njihov sastav ulaze stručnjaci za rodna pitanja, seksualno i reproduktivno zdravlje i rodno zasnovano nasilje.
- Ojačati finansiranje servisa poput telefonskih linija za pomoć, kriznih centara i skloništa za rad tokom pandemije, ali i kasnije, tokom ekonomskog oporavka. Dodatno istražiti načine na koje tehnologija može doprinijeti borbi protiv rodno zasnovanog nasilja. Razmotriti mogućnosti pružanja pravne i psihološke podrške, imajući u vidu rodne razlike u pristupu tehnologiji.
- Uspostaviti blisku saradnju i komunikaciju među postojećim formalnim i neformalnim društvenim grupama, kao što su grupe za zaštitu ženskih prava, organizacije civilnog društva i organizacije žena, i tako podržati njihove napore da obezbijede hitne odgovore i doprinesu sprečavanju društvene isključenosti.
- Uvesti socioekonomske mjere kojima bi se podržale žrtve svih oblika nasilja, uzimajući u obzir specifičnost njihove situacije i njihovih ranjivosti. Posebno obratiti pažnju na žrtve seksualnog nasilja i uključiti mjere koje će im garantovati sigurnost za posao tokom boravka u skloništima.

DOMICILNI ROMI

- Treba proširiti listu korisnika u Narodnoj kuhinji na sve romske i egipćanske porodice koje imaju primanja manja od 150 EUR.
- Treba ispitati pokrivenost terena digitalnim sredstvima u porodicama s djecom, koja su školskog uzrasta, kao i snabdijevanje škola koje pohađaju romski i egipćanski đaci, digitalnim sredstvima potrebnim za učenje na daljinu.
- Treba organizovati program za zapošljavanje i opismenjavanje/edukaciju odraslih, te radionice za podršku i motivaciju, te senzitivisanje poslodavaca protiv diskriminacije.

IZBJEGLICE (AZILANTI), TRAŽIOCI MEĐUNARODNE ZAŠTITE I OSOBE U RIZIKU OD APATRIDIJE

- Osigurati da izbjeglice (azilanti), tražioc i međunarodne zaštite i osobe u riziku od apatridije budu obuhvaćeni svim socioekonomskim mjerama da bi se ublažio uticaj mjera koje su usvojene radi suzbijanja širenja koronavirusa i pokretanja društveno-ekonomskog oporavka.

LICA KOJA SE NALAZE U ZATVORU, UKLJUČUJUĆI DJECU U VASPITNOJ USTANOVI NEZAVODSKOG TIP

- Kako se pandemiološka situacija popravlja, treba ubrzati napore da se poveća broj dozvoljenih posjeta članova porodice i drugih zatvorenicima važnih lica, posebno kad su u pitanju djeca koja se nalaze u zatvoru. Važno je obezbijediti češći direktni fizički kontakt da bi se povećao nivo psiho-socijalne podrške licima u zatvoru, a posebno djeci. Alternativni načini kontakta ne mogu adekvatno zamijeniti lični kontakt.
- U periodu kad su posjete ograničene, treba obezbijediti česte i besplatne alternativne načine komunikacije zatvorenika s porodicama.
- Treba nastaviti s unapređenjem fizičkih uslova u zatvorskim i pritvorskim jedinicama, a tamo gdje je to neophodno treba graditi nove da bi se obezbijedili adekvatni uslovi za boravak ljudi, uključujući zdravstvene i higijenske, i u Bijelom Polju i u Pljevljima.
- Obezbiđediti razvoj ljudskih kapaciteta u Centru Ljubović da bi se djeci koja se tamo nalaze omogućila najbolja moguća podrška u datim uslovima i da bi se obezbijedila podrška u onlajn nastavi ukoliko ponovo dođe do takve situacije.

LGBTI ZAJEDNICA

- Treba podržati članove LGBTI zajednice, prije svega one koji su izgubili prihode i stoga nijesu bili u mogućnosti da priušte krov and glavom pa su morali da se vrate u primarne porodice gdje nijesu dobrodošli.
- Kroz podršku nevladinim organizacijama treba obezbijediti psiho-socijalnu pomoć članovima LGBTI zajednice.
- Nadležni treba da vode računa o poštovanju prava na privatnost i da insistiraju samo na podacima koji su zaista neophodni kao uslov za dobijanje pomoći zbog pandemije koronavirusa.

OSOBE U NEPOVOLJNOJ EKONOMSKOJ SITUACIJI KOJE NE KORISTE MJERE SOCIJALNE ZAŠTITE

- Mnogo je pojedinaca i porodica koje su ostali bez primanja usljed pandemije ili su već ranije bili pogođeni siromaštvom, a nijesu korisnici/korisnice socijalne zaštite. Ovu grupu treba imati na umu pri kreiranju svih mjera oporavka od pandemije.
- Pored humanitarne pomoći u vidu hrane, sredstava za higijenu, pelena i odjeće potrebno je obezbijediti novčanu pomoć ili subvencije, posebno za ljude koji imaju dugovanja za stanarinu i struju, kao i za one porodice čiji članovi imaju posebne zdravstvene potrebe, kao i pomoć za djecu da bi mogla da pohađaju nastavu (internet, telefon, tablet).
- Osim takvih, urgentnih mjera podrške, za ovu grupu je neophodno obezbijediti podršku u pronalaženju posla i stalnih izvora prihoda.
- Djeci u ovim porodicama treba obezbijediti podršku u vezi s vanškolskim i rekreativnim aktivnostima, kao i podršku za pohađanje nastave gdje je to neophodno.
- Imajući u vidu da ova lica, zbog neispunjavanja uslova za korišćenje mjera socijalne zaštite, ne mogu dobiti podršku od Centara za socijalni rad u tom smislu, pa je nejasno kome se mogu obratiti za pomoć, potrebno je obezbijediti način, tj. odrediti instituciju ili organizaciju koja će biti podrška ovoj grupi ljudi.

PODSTANARI

- Potrebno je naći način da se evidentiraju podstanari da bi se mogle planirati mjere podrške za ovu populaciju.
- Pomoć bi trebalo da uključi subvencije za plaćanje zakupa stanova, potpuno besplatan pristup zdravstvenom sistemu i lijekovima, umanjena računa za struju, vodu i ostale komunalije (subvencije).
- Kreirati mjere podrške za zapošljavanje nezaposlenih članova ove populacije. Zavod za zapošljavanje Crne Gore bi trebalo da razvije program pomoći pri zapošljavanju članova podstanarskih porodica kao prioritet. Neophodna je saradnja državnih i lokalnih vlasti u kreiranju mjera podrške licima u podstanarskom statusu.